

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O. P. S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Terorismus jako největší hrozba Evropské Unii

Autor práce: Martin Purkart

Studijní obor: Regionální studia

Forma studia: Kombinovaná

Vedoucí práce: doc. Ing. Štefan Danics, Ph. D.

Katedra: Společenských věd

2010

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna ke studijním účelům.

Děkuji vedoucímu bakalářské práce doc. Ing. Štefanu Danicsovi, Ph.D. za cenné rady, připomínky a metodické vedení

ÚVOD.....	5
1. VYMEZENÍ TERORISMU A JEHO TYPOLOGIE.....	7
1. 2 Typologie terorismu.....	13
1. 3 Islamistický terorismus.....	14
1.4 Sebevražedný islamistický terorismus.....	20
2.VYBRANÁ GLOBÁLNÍ TERORISTICKÁ ORGANIZACE.....	32
2.1 Al-Kajda.....	32
2.2 Bin Ládín jako ikona Al-Kajdy.....	34
2.3 Elektronický džihád.....	36
3. PROTITERORISTICKÁ POLITIKA EU	42
3.1 Právní nástroje Evropské unie.....	43
3.2 Politické nástroje Evropské unie.....	48
ZÁVĚR.....	55
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	57
SEZNAM ZKRATEK.....	59
ABSTRAKT.....	61
ABSTRACT.....	62

ÚVOD

Spojení rychlosti internetu 21. století a fanatismu

12. století proměnilo náš svět v rozbušku.

Tina Brown

Ve své bakalářské práci se chci věnovat terorismu, jako největší bezpečnostní hrozbě tohoto století pro Evropskou Unii a Spojené státy americké. Terorismus už toto pouhé slovo vyvolává pocity úzkosti, strachu a beznaděje. Kde jsou vlastně kořeny terorismu? Jak se účinně bránit tomuto podlému způsobu boje, vedenému náboženskými fanatiky, kteří neváhají použít jakýkoliv prostředek k zákeřnému útoku na nevinné lidi. Má vůbec demokratický svět prostředky, kterými by se mohl účinně bránit? Najít odpovědi se snaží již dlouho odborníci, ale jejich názory se rozcházejí.

Nemohou se dohodnout ani na všeobecné definici slova terorismus. Shoda panuje pouze v otázce zda terorismus je zločinný a o nutnosti boje s ním, kde jednoznačná odpověď je ano. Po šokujících útocích v New Yorku 11. září 2001 si celý svět uvědomil skutečnou hrozbu islámských náboženských radikálů a nutnost začít válku s terorismem. Zůstává otázkou, zda je to ta správná strategie boje s terorismem a zda se dá takováto válka vyhrát?

V první kapitole své práce jsem se pokusil o minimální definici slova terorismus, jak ho definují různí odborníci na tuto problematiku, dále jsem shrnul stanovisko Evropské Unie, jež vyjádřila svou směrnicí z 13. června 2002 o boji proti terorismu. Je zde popsána typologie terorismu – rozdělení druhů terorismu dle odborníků, se zaměřením na islámský fundamentalistický terorismus. Nastíněna ideologie islámského terorismu, islámismus vycházející z účelových výkladů Islámu. Dále zde popisují též faktory, které přispívají k šíření islámského terorismu.

Ve druhé části své práce se věnuji globální síti teroristické organizace Al- Kajda, jejímu uspořádání a členění, charakterizují vůdce organizace Usámu bin Ládina. Dále se zabývám kyberterorismem, kde teroristické organizace zneužívají internet jako nástroj k dosažení svých cílů.

Poslední kapitola je věnována protiteroristickým opatřením Evropské unie se zaměřením na právní a politické nástroje. Přiblíženy jsou také strategické dokumenty EU v boji s terorismem.

Cíle a metody:

Mým cílem v bakalářské práci bylo analyzovat islámistický globální terorismus, jeho specifika a sociálně-kulturní kontext, jako akutní a naléhavou bezpečnostní hrozbu pro Evropskou unii. A dále přiblížit protiteroristickou politiku Evropské unie. Ve své bakalářské práci jsem použil kombinaci dvou teoretických metod zpracování údajů, metody deskriptivní a srovnávací. Vycházel jsem z odborných zdrojů, cituji názory odborníků v oblasti terorismu a boje s ním, práce je doplněna o politický pohled členských států EU. Základní přístup je politologický.

1. VYMEZENÍ TERORISMU A JEHO TYPOLOGIE

1. 1 Minimální definice terorismu

Terorismus zahrnuje nezákonné užití nebo hrozbu užitím různých forem násilí, přičemž útoky jsou zaměřeny na civilisty a civilní cíle s tím, že primárním účelem je vyslat zastrašující poselství vůči vládě a veřejnosti. Obvykle je realizován nestátními skupinami nebo organizacemi. Názory na vymezení pojmu „terorismus“ se různí. Debaty se vedou také na půdě OSN a například Evropská unie, USA a řada dalších vyspělých států se shodují, že jakýkoliv útok na civilisty je neomluvitelný. Organizace islámské konference požadovala vynětí tzv. „národního osvobozenického hnutí“ a „hnutí odporu proti cizí okupaci“ z definice terorismu. Irán dokonce požadoval mezinárodní podporu palestinského povstání, které je dle iránského stanoviska legitimní akt sebeobrany, ač se jedná o útoky zaměřené proti civilnímu izraelskému obyvatelstvu. Samotné islámské země se nemohou dohodnout na společném stanovisku, čímž je výše uvedená snaha definovat terorismus OSN zablokována. Dosud tedy neexistuje obecně přijatá definice terorismu. Nejen vlády, ale i úřady jednotlivých zemí země totiž nemají stejné stanovisko. Rovněž experti, dlouhodobě studující tuto o problematiku, nedošli k všeobecné shodě.¹ Za jeden z nejzdařilejších pokusů je považována definice z roku 1988, se kterou souhlasilo více jak 80 % dotázaných vědců, která říká: Terorismus je metoda vzbuzování strachu prostřednictvím opakovaných násilných aktů, vykonávaných tajnými nebo polotajnými jednotlivci, skupinami či státními orgány z idiosynkratických, kriminálních nebo politických důvodů, přičemž na rozdíl od atentátů nejsou přímé oběti násilí pravým terčem teroru. Okamžité lidské oběti násilných aktů jsou obvykle buď vybrány náhodně (příležitostné terče) z cílové veřejnosti, nebo záměrně (reprezentativní nebo symbolický terč) a slouží k předání poselství. Komunikační procesy mezi teroristy (organizací), (ohroženou) obětí a hlavním terčem, založené na násilí a šíření strachu, jsou využívány k manipulaci hlavního terče (veřejnosti) tím, že se z nich stávají terče teroru, požadavků nebo upoutání pozornosti v závislosti na tom zda jde o zastrašování násilné donucování nebo šíření propagandy.² Avšak ani tato definice není univerzální a nevystihuje všechny formy soudobého terorismu. Nekonenční soudobé pojetí terorismu se vymyká jakýmkoliv pravidlům a dogmatům, upravujícím použití násilí, v sociálně-politickém

¹ ŘEHÁK, D., FOLTIN, P., STOJAR, R. *Aspekty soudobého terorismu*. 1.vyd. Praha : MO, 2008. s. 14.

² ŘEHÁK, D., FOLTIN, P., STOJAR, R. *Aspekty soudobého terorismu*. 1.vyd. Praha : MO, 2008. s. 15.

systemu. V základní logice terorismu je uplatněn princip nerespektování jakýkoliv konvencí nebo pravidel a právě v tom spočívá jeho nebezpečnost.

V minulosti se tomuto některé organizace vymykaly, provozovaly selektivní terorismus, řídily se svými pravidly například RAF nebo Rudé brigády v Itálii. Terorismus je možné vnímat jako násilnou metodu k dosažení různorodých politických cílů. V praxi většinou dochází k tomu, že terorismu předchází nebo doprovází činnost různých guerill, revolučních hnutí a někdy ho nemůžeme oddělit jako samostatnou násilnou činnost, neboť uvedené způsoby boje často splývají. Jsou zde i pokusy samotných teroristů označovat se za nositele jiného druhu násilí, než terorismu. Toto označení vyvolává spíše záporné reakce a odsouzení. Současní teroristé vybírají taková označení, která slovo terorismus nepoužívají. Své organizace nazývají tak, aby byly spojovány s hodnotami svobody a osvobození. Názvy se skládají z různých přídavných jmen vztahujících se k „vojskům,“ nebo k militantním organizacím, vyznívajícím podle hlediska názvu neutrálně. Terorista téměř nikdy nepřizná skutečnost, že je teroristou, naopak toto tvrzení vyvrací ze všech sil, protože přívlastek teroristický je jednoznačně negativní a označíme-li takto určitou osobu nebo skupinu, zaujímáme vůči nim morálně odsuzující postoj.³

Jednou z nejčastějších definic pojmu terorismus zní: Terorismus je plánované, promyšlené a politicky motivované násilí, zaměřené proti nezúčastněným osobám, sloužící k dosažení vytčených cílů. Vedle této existují však stovky dalších definic. V roce 1980 byla v USA, zemi, jež se stává nejčastějším cílem teroristických aktivit, publikována definice terorismu, která se skoro okamžitě stala vodítkem pro posuzování a hodnocení teroristických činů: Terorismus je propočítané použití násilí nebo hrozby násilím, obvykle zaměřené proti nezúčastněným osobám, s cílem vyvolat strach, jehož prostřednictvím jsou dosahovány politické, náboženské nebo ideologické cíle. Terorismus zahrnuje i kriminální zločiny, jež jsou ve své podstatě symbolické a jsou cestou k dosažení jiných cílů, než na které je kriminální čin zaměřen.⁴ Po událostech ze dne 11. září 2001 bylo i v rámci České republiky třeba reagovat na definici teroristického činu, kterou zveřejnila dne 27. prosince 2001 Rada EU ve svém dokumentu, nazvaném Společný postoj Rady EU pro užití zvláštních opatření pro boj

³ ŘEHÁK, D., FOLTIN, P., STOJAR, R. *Aspekty soudobého terorismu*. 1.vyd. Praha : MO, 2008. s. 16.

⁴ ŘEHÁK, D., FOLTIN, P., STOJAR, R. *Aspekty soudobého terorismu*. 1.vyd. Praha : MO, 2008. s. 16.

s terorismem. Teroristický skutek je zde chápán jako množina vyjmenovaných činů, které mohou svou podstatou nebo kontextem, vážně ohrozit chod konkrétního státu nebo mezinárodní organizace. V rámci vnitrostátních právních řádů se jedná o skutky, které byly spáchány s úmyslem vážně zastrašit obyvatelstvo, nenáležitě přimět vládu nebo mezinárodní organizaci ke konání či nekonání konkrétních kroků; vážně destabilizovat či zničit základní politické, ústavní, hospodářské nebo sociální struktury země nebo mezinárodní organizace, a to: útokem na lidské životy, který může zapříčinit smrt; útoky na psychickou integritu osob; únosy nebo braním rukojmí; zapříčiněním rozsáhlých destrukcí vládních nebo veřejných zařízení, dopravních systémů, infrastrukturních zařízení, pevných platforem na kontinentálním šelfu, veřejných míst nebo soukromého vlastnictví, ohrožujícími lidské životy nebo mající za následek vážné ekonomické ztráty; obsazením letadel, lodí nebo jiných prostředků veřejné dopravy nebo dopravy zboží; výrobou, držením, obstaráváním, přepravou, dodáváním nebo používáním zbraní nebo výbušnin jaderné, chemické nebo biologické povahy, stejně jako práce na výzkumu nebo vývoji těchto zbraní; pouštěním těchto nebezpečných látek do volného oběhu, zakládáním požárů, výbuchů nebo zapříčinění povodní, jejichž průběh ohrožuje lidské životy; přerušováním nebo přerušením dodávek vody, elektřiny nebo jiných základních zdrojů, což může rovněž ohrozit lidské životy; výhrůžkami spácháním těchto skutků, zmíněných výše.⁵ Vedením teroristické skupiny; účastí v teroristické skupině, a to i ve funkci informátora, poskytovatele finanční či materiální podpory, s vědomím, že tato pomoc napomůže páchání zločinných aktivit skupiny. Pro účely téhož dokumentu je „teroristická skupina“ definována jako strukturovaná skupina, složená z více než dvou osob, ustavená pro delší časové období a konající v rámci dělby práce kroky nutné ke spáchání teroristických činů. Nejedná se o náhodné či jednorázové spolčení. Pro usnadnění dalšího postupu Rada EU přímo stanovila seznam organizací a osob splňujících tuto definici. Pravidelně aktualizovaný seznam je dodatkem Společného postoje.⁶

Jednu z dalších možností, jak definovat terorismus nabízí přední francouzský sociolog Ganor: „*Úmyslné užití nebo hrozbu užití násilí proti civilistům nebo civilním*

⁵ MINISTERSTVO VNITRA ČR: *Definice pojmu terorismus*. [online]. 2009 [cit. 2010-03- 25]. Dostupné z WWW: <http://www.mvcr.cz/clanek/definice-pojmu-terorismus.aspx>.

⁶ MINISTERSTVO VNITRA ČR: *Definice pojmu terorismus*. [online]. 2009 [cit. 2010-03- 25]. Dostupné z WWW: <http://www.mvcr.cz/clanek/definice-pojmu-terorismus.aspx>.

cílům (targets) za účelem dosáhnout politických záměrů (aims)“. Ve své definici systematizuje tři základní prvky:

- Násilný aktivismus.
- S politickým záměrem.
- Zacílený na civilní cíle – osoby nebo objekty.⁷

K samotnému pojmu terorismus se váže vymezení pojmu sebevražedný terorismus, který podléhá protikladným výkladům. Mnoho autorů dokonce rezignovalo na vypracování obecněji platné definice a snaží se nesystematicky a bez vzájemných interakcí postihnout charakteristické rysy sebevražedného terorismu. A někteří zase spojují sebevražedné teroristické útoky pouze s aktivitami organizace al-Kajda. Dlužno dodat, že pojem sebevražedného terorismu tvoří podkategorii pojmu terorismus, jehož definice není zatím univerzálně akceptována. Jinak řečeno, definici pojmu sebevražedného terorismu nutně řídí definice pojmu terorismus. A nejen z tohoto důvodu je nutné, aby odborné úsilí o vymezení terorismu nepolevovalo a navíc mělo ambici ho postihnout co nejuniverzálněji. Silnou námitkou proti konstruovatelnosti univerzální definice terorismu je skutečnost sebepojetí, totiž že s jednoznačně pejorativním slovem terorismus většina organizací – takto označovaných – odmítá být spojována. Neboť určitých společnostech jsou aktéři útoků označováni jako „mučedníci“, „hrdinové“ nebo „bojovníci za svobodu“. Dále připomeňme, že i aktivisté na obou stranách bojů v Belfastu sami sebe popisovali coby „příslušníky polovojskových organizací“. V Indii vůdce sikhského separatistického hnutí zase prohlásil, že dává přednost označení „militantní“ a označení „terorista“ prý nahradilo nálepkou „čarodějnice“ a slouží dnes jako výmluva umožňující pronásledovat ty, kteří nejsou v oblibě. Jeden z mužů spojených se sítí al-Kajdy prohlásil, že slovo „terorista“ je tak „zmatené“, že je nelze užívat bez mnoha upřesnění. Obdobný názor vyjádřil i jeden z nejvyšších vůdců hnutí Hamás. Někteří autoři v tomto ohledu připomínají, že terorismus není sám o sobě politickým hnutím či ideologií, ale taktikou či metodou, která je politickými skupinami například na Blízkém východě, používána k dosažení nejrůznějších cílů:

a) ke svržení politických režimů, případně států (např. „okupačního“ izraelského režimu, resp. imperialistického či bezvěreckého režimu v muslimské zemi) a dosažení

⁷ TUČEK, L., DANICS, Š. Opravdu rozumíme současné epidemii sebevražedných teroristických útoků? *Vojenské rozhledy*, 2008, roč. 17, č. 2, s. 18-19.

vlastních nacionalistických cílů (např. získání území pro vlastní stát – Palestina, Kurdistan atd.),

b) k omezení či zastavení určité politiky (např. izraelsko-palestinského mírového procesu),

c) k upozornění na určitý politický problém (např. na situaci Palestinců, Kurdů a bývá často spojen s požadavkem na propuštění vězňených příznivců radikálních hnutí),

d) k dosažení teologických cílů (např. vybudování chalífátu nebo jiné formy teokracie),

e) k mocenskému boji uvnitř radikálních hnutí samotných, nebo mezi radikálními hnutími navzájem, např. konflikt Fatah verzus Hamás,

f) k podpoře spřízněných radikálních skupin (např. spolupráce německých a palestinských radikálů).

Neexistence univerzální definice a konceptualizace terorismu je potom vážnou praktickou překážkou: Jakmile se potýkáme s terorismem a partyzánskou válkou, implikace formulací našich termínů směřují k překročení hranic teoretických diskuzí. Pokud však nebude přesně vymezeno co je a co není terorismus, bude boj proti němu, nebo naopak ztotožnění se s ním, i nadále velmi podléhat subjektivnímu a emotivnímu chápání jednotlivými národy, státy, politickými skupinami. Určitá politizace a nekonzistentnost při definování terorismu včetně používané terminologie se promítá i do seznamů teroristických organizací, které vypracovaly USA, Evropská unie a řada dalších zemí. V tomto ohledu vzpomeňme jenom na politický tlak USA a státu Izrael, než Evropská unie, a to v roce 2005, zařadila na svůj teroristický seznam organizaci Hamás⁸.

Známý izraelský expert a konzultant NATO v otázkách boje s terorismem Yoram Schweitzer definuje: „*Sebevražedný teroristický útok jako politicky motivovaný, násilný útok spáchaný sebe si uvědomujícím jednotlivcem, který aktivně a úmyslně způsobuje sebeodpálením svoji vlastní smrt, jakož i smrt jim vybraných cílů. Pachatelova zajištěná smrt je podmínkou úspěchu jeho mise.*“ V dílčím zpřesnění „moderní“ sebevražedný útok můžeme definovat jako násilný, politicky motivovaný útok, uskutečněný po rozvaze a přípravě osobou, která samu sebe spolu s vybraným

⁸ TUČEK, L., DANICS, Š. Opravdu rozumíme současné epidemii sebevražedných teroristických útoků? *Vojenské rozhledy*, 2008, roč. 17, č.2, s. 18-19.

cílem vyhodí do vzduchu. Předem uvážená jistá smrt pachatele je nezbytnou podmínkou pro úspěch útoku.

Důraz obou definičních pokusů vražedné formy sebevražedného procesu tkví v legalistickém parametru profilování osobnosti pachatele, který vychází z toho, že čin spáchala osoba:

- a) sebe si uvědomující, sebevědomý jednatel,
- b) vědoma si úmyslu.⁹

Schweitzer tak měl na mysli postižení přičetnosti, ale i vymezení pachatelova záměru, který přímo souvisí jak s intenzivní motivovaností, tak s určitým sebepochopením, s identitou. Profesorka psychologie na čečenské státní univerzitě Khapta Akhmedová a americká psycholožka Anne Speckhardová intenzivně studovaly zejména čečenský sebevražedný terorismus. Sebevražedného atentátníka klasifikovaly jako osobu, jež jedná s cílem zabít umírající bez ohledu na to, zda při akci skutečně zahyne, zda ji selže detonační zařízení i zda je odhalena. Za dostatečný důkaz vážnosti úmyslu této osoby „zabít umírající“ lze považovat jednak připoutání k detonačnímu zařízení, oblečení výbušného systému, řízení vozidla naloženého výbušninou, jednak pohyb směrem k cíli. O sebevražedném atentátníkovi lze za těchto podmínek mluvit také, i když se mu uvedený čin nepodaří z různých důvodů spáchat. Jako paradoxní se musí jevit i skutečnost, že pachatel je trestněprávně postižitelný jen tehdy, když čin nedokoná, což rovněž podtrhuje – v tomto případě – důležitost pachatelem projeveného a přiznaného úmyslu zemřít, tj. zabít. Také proto nelze pominout ty případy sebevražedného terorismu, kdy je atentátníkem dítě nebo osoba s mentálním handicapem. Ex definitivo je velmi problematické označit devatenáctiletého chlapce s Downovým syndromem za sebevražedného teroristu, byť se pravděpodobně bez cizí účasti detonoval v únoru 2005 v davu voličů na předměstí Al-Askan v Bagdádu a byl pohřben rituálně jako mučedník v Nadžafu. Výběr dětí, mladistvých a jejich školení v síti pákistánských a afghánských náboženských škol nebo užití mentálně retardovaných osob pro tyto druhy násilných akcí, dokonce odpálení dálkovým ovladačem (dvě dívky s Downovým syndromem, Bagdad únor 2008) představují nejen nové prvky šíření násilných poselství teroristickými organizacemi, vyšší stupeň militarizace a kontroly společnosti, ale i tzv. *viktimizace* – tito pachatele jsou jejich

⁹ TUČEK, L., DANICS, Š. Opravdu rozumíme současné epidemii sebevražedných teroristických útoků? *Vojenské rozhledy*, 2008, roč. 17, č.2, s. 18-19.

prvními oběťmi. Není zcela jisté, zda zmíněná změna je výrazem taktické odezvy zesílených bezpečnostních opatření, tedy úspěšnosti protiteroristických, policejních protiopatření¹⁰.

1.2 Typologie terorismu

Podobně, jako charakterizovat pojem terorismus, je stejně těžké vytvořit typologie terorismu. Typologie zahrnuje klasifikaci terorismu na jednotlivé druhy, nejedná se však o terorismus, neboť ty představují prostředky použité pro konkrétní akci. Typologie zobrazuje hlavně motivaci teroristů k činu a je primárním kritériem klasifikace, zahrnuje i takzvané nepolitické formy terorismu.

Základní typy terorismu dle formy jsou:

1. **Terorismus kriminální:** teroristické akce provedené primárně za účelem získání osobních materiálních výhod.
2. **Terorismus patologický:** teroristické akce provedené primárně kvůli psychickému sebeuspokojení.
3. **Terorismus politický,** resp. ideologický: akce provedené z kolektivních pohnutek bez hledání přímých materiálních výhod. Tuto kategorii lze dále dělit na:
 - Ultralevicový terorismus
 - Ultrapravicový terorismus
 - Etnický terorismus
 - Náboženský terorismus
 - Environmentální terorismus
 - Vigilantistický terorismus (kterému jde o "právo a pořádek", který údajně není stát sto zajistit, sem lze řadit například latinskoamerické "černé brigády", útočící proti bezdomovcům atd.).
 - „Single-issue“ terorismus ("jednopoložkový" - proti potratům atd.)

Podle místa lze terorismus rozdělit na:

1. **Vnitrostátní** – týká se jen jedné země.
2. **Přeshraniční** – zpravidla dvě sousedící země.
3. **Mezinárodní** – již zahrnuje více zemí

¹⁰ TUČEK, L., DANICS, Š. Ideový a sociokulturní kontext sebevražedného útoku: proliferace mučednické subkultury. *Vojenské rozhledy*, 2009, roč. 18, č.2, s. 53.

4. **Globální** – vyšší forma mezinárodního, která v sobě zahrnuje prvek nadstátnosti¹¹

1.3 Islamistický terorismus

V současné době je největší hrozbou náboženský terorismus, zejména islámský, který vystřídal v pomyslném žebříčku terorismus etnický nebo ideologický, považované za největší hrozbu konce 20. století. Charakteristické znaky tohoto typu terorismu jsou:

- široká základna aktivistů
- převažující motivace náboženského charakteru
- vysoký stupeň autonomie
- nízký stupeň integrace jednotlivých buněk
- vysoká rigidita, neochota k jednání
- neselektivní výběr cílů¹²

Náboženský terorismus lze rozdělit na dvě hlavní skupiny:

1. *fundamentalistický*

2. *eschatologický*

1) V případě fundamentalistického terorismu jde zpravidla o extrémní formu náboženského monoteismu založenou na principu násilí. Tito teroristé usilují téměř vždy o dominanci své víry, založení státu na aplikaci principů věrouky (například hnutí Taliban v Afghánistánu). V současnosti je nejobávanější formou islámský fundamentalistický terorismus.

2) Eschatologický terorismus je méně rozšířená forma náboženského terorismu, používají ho různé náboženské sekty hlásající apokalypticko-mesiánský názor, že současný svět je špatný, musí být zničen. Má být stvořen nový, ale pouze pro vyvolené, většinou věřící sekty. Takovéto sekty se mohou uchýlit k terorismu, jako prostředku ke zrychlení nastolení nového světového řádu, nebo páchají hromadné sebevraždy.¹³

V současné době je Islámský fundamentalismus nejnebezpečnější formou náboženského terorismu. Ideologie tohoto terorismu neakceptuje a přímo odsuzuje

¹¹ PIKNA, B., *Mezinárodní terorismus*. 1.vyd. Praha : Linde 2006. s. 17-20.

¹² ŘEHÁK, D., FOLTIN, P., STOJAR, R. *Aspekty soudobého terorismu*. 1. vyd. Praha : MO, 2008. s. 52.

¹³ ŘEHÁK, D., FOLTIN, P., STOJAR, R. *Aspekty soudobého terorismu*. 1.vyd. Praha : MO, 2008. s. 52.

politické principy a systém hodnot neislámských společenství, zvláště americkou a evropských demokracií, o kterých většinou tvrdí, že jsou zkažené, amorální, říše zla.

Tyto skupiny mají snahu zamezit pronikání globálních vlivů do islámského světa. Dalším z jejich důvodů pro terorismus je msta za údajné příkoří, kterou islámské společenství utrpělo od ostatních mocností. Islámský terorismus je charakterizován jako specifická forma ozbrojeného a politicky motivovaného násilí založeného na účelové interpretaci islámu, používající násilí nebo vyhrůžek za účelem způsobit škody (hmotné a na lidských životech) a zastrašovat tak obyvatelstvo a stát za účelem dosažení svých cílů. Jde tedy o politicky motivované násilí určované zřetelně náboženskými hledisky. Jedná se o plánované násilné akce s politickým (náboženským) zaměřením, nestátním subjektem. I přes tyto skutečnosti by měl být veden stálý politický dialog s islámským světem, hlavně přes mezinárodní organizace.¹⁴

Při svém vzniku byl islám revoluční právě svým nenásilným šířením. Ostatní náboženství se snažila za každou cenu vymýtiti všechny víry krom té vlastní, muslimové neviděli problém v tom, existovat po boku lidí věřících v něco jiného. Islám uznává proroky křesťanství a judaismu a nepopírá jejich pravdu a myšlenky, největším prorokem pro ně však zůstává Mohamed. V muslimské komunitě je islám nejdokonalejším náboženstvím. Islám popsala cestu k jedinému Bohu nejlépe. Prvotní islám nebyl šířen vnucováním. Na územích, která muslimové získali pod svou nadvládu neprobíhala násilná islamizace, lidé s jiným vyznáním mohli žít svůj život. Jediné co museli přijmout bylo, že jejich vládcí jsou jiného vyznání. Povinností muslimů je konat dobro, bojovat za něj a odhalovat a ničit zlo. Poslední z činů muslimů je **džihád**. Toto slovo znamená v překladu – „snažit se ze všech sil vydávat maximum energie“. Džihád má složitou strukturu. Začíná Velkým džihádem namířeným proti sobě. Jeho cílem je zbavení se nízkých pudů (lakoty, hamižnosti) a sebeočistění. Cílem Velkého džihádu je stav vhodný k procitnutí a osvícení. Tento typ džihádu je nařízen každému muslimovi. Existuje také džihád ve vztahu k vnějšímu světu, který má vzdělávat, obohacovat a zlepšovat sociální podmínky. Pokud je to nezbytně nutné, je jeho vrcholem obětovat vlastní život pro Boha. Ani tento džihád nemá být krvavou svatou válkou proti nevěřícím. Takový typ násilí ale Korán odmítá. Kdyby byli Korán a prorok Mohamed bráni vážně, byl by islámský terorismus nemožný. Avšak v 70. letech 20. století student

¹⁴ POHLY, M., DURÁN, CH. *Usáma bin Ladin a mezinárodní terorismus*. 1. vyd. Brno : Jota, 2001. s. 20.

starobylé teologické školy Islámu v Azharu ve své disertační práci argumentoval tím, že malý a velký Džihád je vymyšlená tradice a prorok Mohamed nic takového neřekl a slovo Džihád znamená pouze jedno chopit se zbraní a vyzvat nevěřící k přijetí víry nebo se vzdali muslimům. Považovat velký džihád za sebe osvícení, označil za směšné. Jeho dílem se nechali inspirovat další a jeden z nich napsal knihu s názvem "Nepřítomná povinnost víry". Tuto knihu později označili jako bibli vrahů egyptského prezidenta Sadata. V této knize Farag tvrdí, že kromě 5 základních pilířů víry tam chybí šestý Džihád. Tato kniha sehrává velkou roli u islámských extremistů.¹⁵

Islám je náboženství, zatímco islamismus je ideologie vznikající na základě pádů režimů na Blízkém východě a Severní Africe vzniklých po koloniální éře. Jeho základním znakem je to, že na náboženství nehledí jako na soukromou záležitost jednotlivce, nýbrž ho přetváří v politickou ideologii s velkou úderně revoluční silou. Tato ideologie získává na síle všude tam, kde žijí Muslimové. Svržením iránského Šáha Pahláviho v roce 1979 poprvé mohli islamisté realizovat své představy o státním zřízení. Ovšem největší údernou sílu má islamismus jako opoziční ideologie. Islamismus se staví do pozice útočiště nespokojených a sociálně znevýhodněných lidí. Islamisté jim chtějí dodat politický hlas. Vlády obviňují z bezbožnosti. Naděje, že tato ideologie nenalezne mezi muslimy odezvu se ukázala jako lichá. Prosadilo se heslo, které vyhlásil vůdce iránské revoluce Chomejmí: „Ani Východ, ani Západ, nýbrž Islám“, s tímto heslem dodnes islamisté bojují proti „Židům a Křižákům“ v arabském světě. Islamisté považují násilí za prostředek k prosazení sjednocení Muslimů v jednom státě.

Pro islamisty je naprosto nepřijatelné, aby Korán byl podrobován kritické analýze. Ten kdo se o to pokusí, musí počítat s tím, že se ho islamisté pokusí zavraždit. Islamisté odmítají i myšlenku, že existuje svobodný lidský rozum, stejně tak zavrhnou etiku vycházející z evropského osvícenství. Člověka jako samostatnou bytost neuznávají. Na prvním místě je veřejný zájem, nikoliv jedinec. Pro tyto důvody budují sociální sítě a svépomocné organizace, a zjednávají si tak politickou legalitu a loajálnost.

¹⁵ POHLY, M., DURÁN, CH. *Usáma bin Ladin a mezinárodní terorismus*. 1. vyd. Brno : Jota, 2001. s. 21.

Lze rozeznat tři skupiny islamistů:

1. **Afgháni** – Muslimové z různých zemí, kteří přišli do Afghánistánu bojovat proti sovětskému okupant, za své náboženství, byli to dobrovolníci, zpočátku financování Západem, později v ilegalitě prodejem drog a pašováním.
2. **Intelektuálové** - často studující na Západě, kteří se různých osobních důvodů odvrátili od dosavadních hodnot.
3. Největší skupinu tvoří **mladí lidé z tradičního prostředí malého venkovského města**. Pocházejí ze střední třídy. Tito lidé mající rodinné zázemí daleko, žijící pro ně v nezvyklém prostředí velkoměsta a přizpůsobování na ně doléhá.¹⁶

Všechny tři skupiny jsou základnou radikálů a teroristických skupin. Ještě na počátku 90. let nebyl terorismus považován za závažnou hrozbu. Hovořilo se o něm (pouze) jako o riziku - také původní zařazení v právu EU bylo pod kategorií organizovaný zločin. Mezinárodní terorismus, označovaný jako terorismus islámský, je projevem nenávisti vůči hodnotám západní civilizace a současně i reflexí islámského světa na jednání hlavně ze strany USA¹⁷.

Za faktory určující islámský terorismus jako globální hrozbu 21. století se považují:

- jeho teritoriální rozšíření / rozšiřování (Asie, Afrika a též Evropa – Albánie, Kosovo),
- růst počtu vyznavačů islámu,
- vyhraněně silná náboženská motivace (islámská ideologie),
- ekonomická síla (nebo i zdroje pocházející z trestné činnosti – drogy),
- široká společenská podpora a zázemí v islámských zemích a islámských komunitách v zahraničí (též v rámci Unie),
- uzavřenost islámské komunity v zahraničí znemožňující kontrolu (státu) a umožňující vnitřní infiltraci radikálních proudů a skupin,
- konvertování k islámské víře hlavně v Evropě.
- neposlední řadě také globální politická, ekonomická a psychologická dimenze jeho teroristických akcí podporovaná i stále širší medializací.

Islámské radikály a teroristy spojuje strategická priorita projevující se v:

¹⁶ ULFKOTTE, U. *Hrozba terorismu, Islámisté a jejich síť*. 1. vyd. Praha : Ikar, 2003. s. 17-25.

¹⁷ ULFKOTTE, U. *Hrozba terorismu, Islámisté a jejich síť*. 1. vyd. Praha : Ikar, 2003. s. 17-25.

- boji proti nemuslimským státům resp. vládám především proti euroatlantské civilizaci
- boji proti muslimským zemím spojencům USA (Pákistán, Saudská Arábie)
- resp. proti sekulárním vládám v muslimských zemích (Turecko, Egypt)
- boji proti přítomnosti okupačních jednotek USA a jejich spojenců (Irák, Afghánistán)
- proti nespravedlnosti vůči arabskému obyvatelstvu (palestinský problém).

Mezinárodní terorismus můžeme charakterizovat tak, že:

- a) stojí mimo právní oblast, kterou cíleně nerespektuje,
- b) stojí též mimo oblast státních a oficiálních politických struktur. Jako ideově – politický projekt se začíná vytvářet představa kvaziglobálního integrovaného arabského superstátu (chalífátu). Konečným cílem má být vytvoření „světového chalífátu“ jako státní a ideologické konstrukce. Symbolem tohoto procesu je bin Ladin s organizací al-Kajda. Tomuto procesu výrazně napomáhá skutečnost, že nedochází ze strany islámských vlád nebo vlivných „neradikálních“ islámských představitelů k jeho jednoznačnému odsouzení.¹⁸

Terorističtí aktivisté pocházejí z celého spektra socioekonomických tříd, ideovými vůdci však většinou bývají představitelé střední či vyšší třídy, zatímco výkonným prvkem bývají i členové nižších sociálních tříd. Zde je však možné vysledovat rozdíly dané motivací konkrétních skupin – organizace se sociálněpolitickou motivací mívají základnu spíše ve střední třídě, zatímco s primární etnickou motivací mají širší členskou základnu a jejich cíle jsou srozumitelnější, což se odráží ve vyšším podílu aktivistů z nižších sociálních tříd.¹⁹

Budoucí teroristé hledají uvnitř primární skupiny duchovní jednotu, solidaritu, stabilní sociální roli. Pro formování narušené osobnosti teroristy či pachatele masového zabíjení a genocidy, je velmi důležitý obraz viníka. Jde o vymezení konkrétní skupiny, která zavinila – ať již skutečně, nebo jen údajně – špatné životní podmínky. Nepřátelská skupina je znectěna pomocí extrémně negativní kategorizace a je dehumanizována. Dlouhodobé a intenzivní pronásledování ze strany mocnějších vytváří u člověka trauma, které vyvolává dojem, že něco musí být špatné ve vlastním osudu nebo v osudu

¹⁸ PIKNA, B. *Přednáška na VŠ veřejné správy a mezinárodních vztahů*. [online]. 2008. [cit. 2009-10-25] Dostupné z WWW:http://www.polac.cz/eu/bp_eu.pdf.

¹⁹ ŘEHÁK, D., FOLTIN, P., STOJAR, R. *Aspekty soudobého terorismu*. 1.vyd. Praha : MO, 2008. s. 40.

skupiny, jíž je členem, což vyžaduje akci. Kolektivní paměť tak přenáší pocit oběti, pronásledování přes celé generace, a to i na lidi, kteří nemusejí být bezprostředně obětí násilí. Většina teroristů nejsou abnormální nebo psychopatické individua, jak je často vykreslují media, ani nevyrovnaní jedinci se sklony k násilí. Takový jedinci by mohli představovat hrozbu pro vlastní teroristickou organizaci.²⁰

Teroristické skupiny a jejich aktivisté jsou ke své činnosti podněcovány řadou různých motivů, z nichž lze uvést tři hlavní kategorie: racionální, kulturní, psychologické. Tyto motivace se vzájemně prolínají. Racionální motivace spočívá na úvaze, zda s použitými prostředky mají možnost dosáhnout vytčeného cíle. Psychologická má souvislost s postavením jedince a jeho prioritami. Kulturní spočívá v rozlišných kulturních charakteristikách, které mohou vést k projevům terorismu.²¹

Původně byl sociální základnou politické islámské ortodoxie byl v muslimských zemích svazek zbožné islámské buržoazie, početné masy městské mládeže, a militantní inteligence. Jedině Chomejnímu se za jeho života zdařilo konsolidovat moc na této vratké základně. Jinde vztah buržoazního živlu u pák politické moci k ostatním vrstvám, zvláště k radikální dorostenecké chudině, nebyl tak srdečný a postupně dále chladl. Skupiny odstavované z hnutí pak počaly inklinovat k teroristické úchylce nábožensky vypjatých gangsterských band s velmi pochybnou teologií. Všechny politické pohyby islámských zemích - od Alžírsko a Egypta až po Palestinu či Jordánsko - znamenaly zisk pro islámskou buržoazii a marginalizaci "extrémistických skupin" chudé mládeže, části střední třídy, většinou inteligence.²²

Soudobá fundamentalistická hnutí si obdobně jako před nimi fašismus, nacismus a bolševismus úspěšně osvojila mnohé aspekty modernity, například užívání komunikačních technologií a propagandistických technik a mnoho modů modernistického diskursu, mají sklon vytvářet vysoce centralizované a disciplinované organizace. Snaha ustavit alternativu vůči moderní civilizaci je velmi selektivní, spočívá - jak jsme již viděli například u stoupců rasové teorie - v převzetí mnohých produktů samotné modernizace. Přívrženci a aktivisté současných (fundamentalistických) náboženských hnutí se například převážně nerekrutují z tzv.

²⁰ KREJČÍ O. *Kořeny terorismu*. [online]. 2008. [cit. 2009-10-25]. Dostupné z WWW: <http://www.blisty.cz/2008/3/26/art39739.html>.

²¹ ŘEHÁK, D., FOLTIN, P., STOJAR, R. *Aspekty soudobého terorismu*. 1.vyd. Praha : MO, 2008. s. 40.

²² HEKRLA, M. *Postmoderní sociální konflikt*. [online]. 2002. [cit.2009-11-21]. Dostupné z WWW: <http://www.blisty.cz/1981/1/1/art10754.html>.

tmářských vrstev obyvatelstva (analfabetů, starců, venkovanů apod.), nýbrž zahrnují vysoké procento diplomovaných absolventů laického školství, mladších i starších, se zřetelnou převahou technického zaměření. Způsob, jakým popisují společnost, jak provádějí diagnózu její krize a jakou terapii pro ni hlásají, je poplatný způsobu myšlení, jenž získali v lavicích škol, které jsou samy o sobě tím nejtypičtějším produktem modernosti, jejíž směr ovšem chtějí změnit. A způsob, jakým si na podporu svých tezí přivlastňují posvátné texty, se značně odchyluje od učené tradice ulamá, islámských duchovních, kněží a rabínů z povolání, která je ve společenských věcech velmi opatrná.²³

1.4 Sebevražedný islamistický terorismus

Sebevražda je v Islámu stejně jako v Bibli výslovně zakázána. Korán výslovně říká: „*Zemřít nikomu nenáleží, pouze v případě Alláhova svolení – předem danou lhůtou*“. Výjimkou tvoří smrt pro víru: „*A neříkej před, kdož byli pro Alláhovu věc zabiti, že jsou mrtví, ne, oni jsou živí, jen to nechápou*“.²⁴

Motivační ideologie jedné skupiny islamistických náboženských teroristů je víra, že jsou vyvolení, kteří mají vykonat „Boží vůli“ nehledě na své oběti. Pohlízejí na sebe jako na mučedníky i svaté v nejvyšší dokonalosti. Považují se za Mesiáše, vyvolené přenést Boží hněv na hříšný svět toho „Velkého Satana“. Výrazné velikášství formuje jejich mysl. Pociťují obrovskou zuřivost a pocit nezměrné bezmocnosti vůči špatnosti lidstva. Terčem nenávisti jsou ti, kteří podle jejich mínění nerozlišují víru, ani utopie, ani tužby jejich světských, tak náboženských představ a místo toho chtějí na zbožně muslimy jen sypat špínu. Zprotivení světu, který údajně odmítá vše svaté a dává přednost zlu, se nábožensky motivovaní atentátníci ponořují do klamných představ, že musejí převzít osudnou roli. Prostřednictvím jejich vlastní oběti zacházejí do krajností, chtějí hříšné lidstvo přivést do záhuby. V jejich způsobu rozjímání na sebe sami uvalili vinu, neboť se jim nepodařilo nastolit zřízení odpovídající jejich představám islámské vlády.

²³ BUDIL, I. *Sřet kultur a vzpoura proti modernitě*. [online]. 2002. [cit. 2009-11-21]. Dostupné z WWW: <http://www.blisty.cz/1981/1/1/art10754.html>.

²⁴ HÜBSCH, H. *Fanatičtí bojovníci ve jménu Alláha*. 1. vyd.. Praha: Naše vojsko, 2002. s. 85.

Na druhou stranu k tomuto typu teroristů patří také lidé, kteří jednají s chladným kalkulem – svádění příslibem, že jejich čin je důležitým milníkem na cestě k etablování islámské vlády. Vycházejí z představy, že musí přinést oběť, aby dopomohli islámské víře k vítězství, jsou připraveni se obětovat. Pohlíží na sebe jako na malé součásti většího celku. To je ovšem tím více difuzní, čím více tuší, že úloha, již chtějí splnit je komplexnější, větší a objemnější než mohou pochopit. Aby v momentech zoufalství nepřišlo pochopení beznadějnosti jejich akce, volí radši smrt za své ideály. Skrytě možná tuší, že tyto ideje vymyšlené islámskými mullí jsou nesmyslné, ale totálně se upsali fixní ideji šířené těmito mullí, „Bůh to tak chce“, používané již Křížáky ve středověku, kdy ve jménu této myšlenky vyvražďovali Muslimy v Palestině. Fanatičtí teroristé se nalézají ve psychotickém stavu, připomínající schizofrenii. V tomto blouznivém stavu se z nich stávají stroje ochotné uskutečnit jakýkoliv plán, který je jim dán za úkol.²⁵

Ideologové organizace Al-Kajda často připomínají úspěch v boji proti sovětským armádám v Afghánistánu jako veliký úspěch Islamistů a tvrdí, že pokud mohlo být zničeno Rusko, dokáží setnout hlavu i USA. Tento optimismus nežije ovšem jenom z faktů. Nejočividnější je následky terorismu nabudou varovného smyslu pouze v případě, když teroristé vyznávají víru, schopnou ustanovit příčinný stav mezi okamžitými výsledky, kterými je ničení, zabíjení, otrés a hrůza a pozdějšími politickými nebo náboženskými ústupky. Historické příklady použité ideology teroristů posilují jejich optimismus a víru, že existuje vztah mezi jejich akcemi a konečným vítězstvím, v které doufají. Islamisté tvrdí, že za jejich konečný triumf ručí sám Bůh. Takto to vysvětluje i al-Ansari, když tvrdíme, že vyhubení bezvěrců je božím příkazem, znamená to, že jde o zákon, který se nemění, o stálý princip, který není narušen v čase, místě, národě ani okolnosti. Stejně jako byl zničen národ Midiana jiné, bude zcela jistě vyhlazena Amerika a židovský národ. A nejen to budou vyhlazeni bezvěrci a s nimi všichni faraóni a tyrani současnosti, byť by byla jejich moc sebevětší.²⁶

Dekompozice sebevražedného procesu musí nutně zahrnout tři prvky: osobnost pachatele, teroristickou organizaci a užší společenský rámec jejich působnosti. Přes různorodá pojetí sebevražedného terorismu existuje na různých úrovních určitá shoda.

²⁵ HÜBSCH, H. *Fanatičtí bojovníci ve jménu Alláha*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 2002. s. 37.

²⁶ SPENCER, R. *Islám bez závoje*. 1. vyd. Praha : Triton, 2006, s. 50-51.

Jednotlivé úrovně odpovídají otázkám, např.: proč někteří jednotlivci souhlasí s tím, že se stanou lidskými bombami? Proč některé organizace podporují sebevražedné útočníky? Proč určitá společnost sebevražedné teroristy uctívá?

Tři roviny zkoumání sebevražedného terorismu jsou:

- a) Individuální – zkoumá se kombinace osobních, rodinných, komunitních, psychologických, sociologických, politických, ekonomických, nacionalistických, náboženských motivací, které vzájemně ovlivňují volbu stát se mučedníkem.
- b) Organizační – zkoumají se záměry těch organizací, jež volí sebevražedný terorismus jako taktiku dosažení záměrů, jakož i politické okolnosti angažmá organizací, př. konkurence organizací s podobnými záměry.
- c) Společenské – zkoumají sociální dynamiku, která umožňuje organizacím přístup k předem připraveným zásobám rekrutů.

Mezi těmito třemi úrovněmi rezonuje jako hypotetická úroveň ideologie, zpravidla vedenou jako o militantní náboženské ideologii, wahhábistické militantní ideologii, militantní džihádistické ideologii, ideologii mučednictví a podobně.²⁷

Ideologie mučednictví, jakkoli vágně vymezená, by měla být jakýmsi pojivem, jehož funkcí je zajistit kohezi zkoumaných částí sebevražedného procesu. Rozhodování jednotlivých účastníků procesu sebezáhubného zabíjení – je tím nejvážnějším problémem zkoumání jevu sebevražedného terorismu.

1. Budoucí pachatel se musí ztotožnit s myšlenkou sebezáhubného zabíjení a mučednictví, tj. se sebeobětí, i se skutečností, že tímto modem operandi bude zabíjet. Není bezpodmínečně nutné, aby zmíněný záměr fixoval na mediálních nosičích, aby vytvářel jakýsi testament. Poselstvím je akce sama. Tato okolnost, která bývá mylně vydávána za nezbytnou, odpovídá jak kultuře společnosti, tak technickotechnologickým možnostem v dané oblasti. Fixování projevu budoucího atentátníka a mučedníka odpovídá propagandistickým záměrům teroristické organizace a možnostem projev šířit. Tím lze vysvětlit rozdíl mezi velmi účinnou a vzájemně komparativní propagandou vedenou v Palestině nebo v Iráku na jedné straně a podstatně chudší propagandou užitou Afghánistánem.

²⁷ MOGHADAM, Assaf. *Suicide Bombings in the Israeli-Palestinian Conflict: A Conceptual Framework*. *Studies in Conflict and Terrorism*, 26.2 (March/April 2003); fakta o osobnosti autora: http://belfercenter.ksg.harvard.edu/experts/804/assaf_moghadam.html.

2. Organizace prezentuje své ideologické, politické, náboženské záměry teroristickými akty, hrozbami násilím nebo použitím násilí. Teroristická organizace koncept mučednictví adoptuje, adaptuje, transformuje a používá v omezeném rozsahu, pro vlastní taktické cíle, aniž by koncept mučednictví měl negativní vliv na strategickou perspektivu, aniž by tedy byly výrazně měněny záměry teroristické organizace. Sotva lze předpokládat, že koncept mučednictví formuje status záměrů teroristické organizace. Tuto skutečnost lze poměrně dobře ilustrovat místem a časem nasazení zmíněných operací, s jistotou se konstatuje kde, kdy a kým byl koncept převzat. V tom smyslu lze načrtnout geografii proliferace mučednické subkultury.

3. Teroristická organizace musí řešit vážné problémy, zejména s ohledem na společenské zapojení svých vlastních aktivit, ekonomických, personalistických, logistických.

Lze zajisté tvrdit, že např. konkrétní muslimskou společnost determinují normy islámu, které ve značné míře ovlivňují a spoluutvářejí – z hlediska islámu žádoucí jednání a postoje lidí. Oblastní nebo nadregionální dějinné události, ale i rodově-rodinná struktura, vztah kategorií tradičního a moderního, demografický vývoj, způsob vlády, distribuce bohatství, status domácnosti apod., ovlivňují rovněž jednání a postoje lidí „v islámu“. Diferencovanost jako výsledek různých a různorodých procesů, vzor rodové podobnosti pojmu muslimské společnosti, výrazně omezuje možnost výkladu pojmu muslimské společnosti jako organické jednoty. A právě proto nelze beze zbytku vytknout záměrnost jednání a postojů všech muslimů.²⁸

Militantní náboženští aktivisté se málokdy označují za „teroristy“, neboť se domnívají, že bojují za spravedlivou věc, kterou mají navíc „posvěcenou“. Není jen věci sémantiky, zda se člověk označí za teroristu či nikoliv, aktér tak řeší otázky oprávnění a ospravedlnění. Z velké části závisí na světonázoru, v němž se svět jeví jako pokojný prostor, v němž jsou násilné akty považovány za terorismus, nebo v němž je svět ve válce, zda mohou být násilné akty považovány za legitimní. Lze je také chápat jako preventivní údery, jako obrannou taktiku, k níž se přistupuje právě v rámci probíhající bitvy, anebo i jako symboly probíhajícího osudného střetu. Nejen z toho vyplývá specifická náboženská terorismu, který je ospravedlňován transcendentním moralismem a páchan s patřičnou měrou rituální intenzity, kde je náboženství

²⁸ TUČEK, L., DANICS, Š. Ideový a sociokulturní kontext sebevražedného útoku: proliferace mučednické subkultury. *Vojenské rozhledy*, 2009, roč. 18, č. 2, s. 56.

zneužíváno k politickým cílům. Důležitou roli hraje kulturní kontext, který u pachatelů násilných aktů vytváří pocit, že společenství k nimž se hlásí jsou zneuct'ována, utlačována. Tato skutečnost je navíc komplikována tím, že náboženství přitom sehrává i roli ideologie obnovy veřejného pořádku, nebo ztělesňuje vizi nějaké podoby teokratického státu. Nelze však tvrdit, že náboženství běžně vede k násilí, ale děje se tak pouze v případech, kdy dojde k propojení zvláštního souboru politických, sociokulturních okolností. Je tudíž zapotřebí dbát na to, abychom si otázku – proč se náboženský terorismus rozbujel. Máme zde na mysli konkrétní historickou situaci, sociální a kulturní podmínky a světový názor související s násilnými incidenty. To znamená, že nestačí zkoumat jenom mysl náboženských násilných aktivistů, ale i uvažování skupin, které je rekrutují, připravují, financují a ospravedlňují.²⁹

Hostující profesor na katedře politických věd Missurijské univerzity Mohammed M. Hafez formuloval tři podmínky možnosti sebevraždného extrémního násilí:

- (1) běžné kulturní normy pohltní systémy víry, symbolická vyprávění a historické tradice, které ospravedlňují a oslavují mučednictví,
- (2) legitimní orgány podporují extrémní násilí nebo se mu podřizují,
- (3) a společenství se cítí obětovaná a ohrožena vnějšími nepřáteli během politického střetu.

Hafezovo kulturalistické východisko koresponduje myšlence, s níž přišli Dr. Bary Horowitz a prof. Linton Wells III., a která interpretuje úzké spojení každého jednotlivce s teroristickou organizací jako rozhodující vztah, v němž se realizují jak úsilí organizace získat jednotlivce, tak jednotlivcova touha naplnit smysl vlastního života právě způsobem mučednické smrti, neboť, a to je zejména nutné zdůraznit, jakkoli opodstatněně je rozpoznání centrálního postavení organizace, jen a pouze jednatel – sebevraždný atentátník – odpovídá a ručí za realizaci operace v rozhodující fázi inicializace útoku vlastním životem. Rekrutovatelnost musí odpovídat kritériím stanoveným teroristickou organizací, ať se jedná o explicitně nebo implicitně stanovená kritéria. Mezi tři nejdůležitější faktory výběru patří: náboženské vlivy, individuální frustrace a osobní ekonomické motivace. Teroristické organizace sázejí na možnost rekrutovatelnosti jednotlivců, jejich ochotu však neformují, nýbrž usměřňují

²⁹ HAFEZ, Mohammed, M. *Rationality, Culture, and Structure in the Making of Suicide Bombers: A Preliminary Theoretical Synthesis and Illustrative Case Study*. In *Studies in Conflict and Terrorism*, 29:165-185, 2006.

a využívají. Vzhledem k tomu, že mučednictví je určitou částí společnosti vysoce oceňováno, lze také tvrdit, že produkcí mučedníků teroristické organizace získávají určitou společenskou prestiž. Sociokulturní norma mučednictví však neodpovídá náboženské normě mučednictví³⁰.

V každé, nejen nábožensky vitální, ale i sekulární společnosti žijí vzpomínky na ty, kteří se obětovali pro blaho celku, kteří z rukou osudu přijali mučednickou nebo hrdinskou smrt. Rovněž ideál spásného jednání nepotřebuje náboženské krytí, nekonečně seriály o zachráncích a vděčnosti zachráněných tento fakt dobře ilustrují. Naopak: náboženské pojmy mučednictví sice uplatňují v islámu po staletí, tradiční teologický diskurs je výrazně omezuje, (např. zákazem sebevraždy). Intenzita, vehemence nástupu sebevražedných teroristických útoků v období druhého palestinského povstání, však kontrastuje s prvním palestinským povstáním a jeho operačně-taktickými způsoby – s „válkou kamenů“. Je historický fakt skutečnost, že mučednické operace sebevražedně útoky nebyly použity, v Palestině během prvního povstání nebo v jiných muslimských společnostech za srovnatelné okolnosti (ozbrojeného střetu, protikoloniálního povstání, okupace, útlaku ap.) vzbuzuje podezření, pochybnosti a mnoho otázek. Metaforicky by bylo možno říci, zdá se, že se rezistence pokaždé halí do jiného hávu, ale systematicky trvá až do splnění požadavků, že se takto jedná pouze o změnu taktiky. Problém je však vážnější, výběrově použití kulturních a náboženských symbolů, svědectví pamětníků, rozmanitých a různorodých tradic pravděpodobně odpovídá zviditelnění „akční strategie“, i když ani toto vysvětlení není úplné, neboť aktivistické organizace usilují o propagaci mučednické subkultury všemi dostupnými prostředky a nespolehají se pouze na logiku zdůvodňování užitečnosti mučednických operací. Anne Speckhardová cituje předáka Lidové fronty pro osvobození Palestiny, který lapidárně připustil, že rozdíl mezi oběma palestinskými povstáními je televize, především pak plošně zasažení populace televizně zprostředkovanými traumaty. Tato neadekvátní psychologizace však podstatu změny, která posléze vynesla hnutí Hamas k moci, jen zatemňuje. Nezbytným předpokladem pro nastup islámistického násilí jako sociokulturního trendu v globálním, ale především v regionálním měřítku, je eroze tradičních náboženských a politických vazeb, ať ji zapříčinilo cokoli. Tradiční nábožensko-politické vazby reflektují islámisté (političtí

³⁰ TUČEK, L., DANICS, Š. Ideový a sociokulturní kontext sebevražedného útoku: proliferace mučednické subkultury. *Vojenské rozhledy*, 2009, roč. 18, č. 2, s. 60.

extremisté) jako neefektivní, nebo dokonce tyranské.³¹ Ochotu stát se mučedníkem a sebevražedným atentátníkem konstituuje interiorizace sociokulturní normy jednotlivcem, té normy, jež generuje sociokulturní hodnotu mučednictví. Sebevražedný atentátník ovšem předem přijímá, že se nebude podílet na odměně, která z jeho činu poplyne společenstvím žijících: Pakliže inspirují sebeobětovaní prestižní odměny pro přeživší členy rodiny, potom musíme prozkoumat kulturní normy konstituující mučednictví jako čestný akt, který zasluhuje prvořadou pozornost. Prospěch společenství motivuje jednotlivce k sebeoběti. Hafez syntetizoval problém zkoumání kultury mučednictví v následujících tvrzeních:

(1) Kultura poskytuje sociálním aktérům instrumentarium, jež mohou být znovu získané a upotřebené pro účely strategické akce.

(2) Kolektivní akce, vysoce riskantní aktivismus nebo extrémní násilí, které rozvracejí normální život a přinášejí děsivě útrapy účastníkům musejí být kontextualizovány nebo racionalizovány, jako smysluplná spásná jednání. Násilí nemůže být zobrazováno jako jediný prostředek k dosažení vytoužených cílů, musí být legitimizováno jako naplnění povinnosti (závazku) k vlastním hodnotám, rodině, přátelům, společenství nebo náboženství. A proto je nečinnost v jednání vnímána jako zrada vlastních ideálů, přátel, země nebo Boha.

(3) Rituál a slavnost nejsou jednoduše vedlejšími produkty násilného konfliktu, nýbrž jsou jeho konstitutivními aspekty. Rituál a slavnost jsou kulturními představeními, symbolickým chováním nebo dramatickými, sociálně standardizovanými, opakovatelnými proskribovanými procedurami, jejichž účel spočívá v komunikaci, ale také deklarování identity, v burcování citů, v prohlubování odevzdanosti a ve vštěpovaných hodnotách kolektivního eposu. Ony spojují jednotlivce s širšími cíli nebo identitami dokonce můžou propojit pozemšťanství s posvátnou minulostí.

(4). Podle něj si náboženské zásady přivlastnil politický diskurs, transformoval je. Identita a zájmy nutně nejsou proti kladnými koncepty. Identity konstituují zájmy, definují volby. Náboženské rituály a slavnosti často zesilují odměnu mučednictví sváděním věřících ke skoku směrem k násilné smrti. Ve snaze odlišit vnímání džihádu a mučednictví v islámské ortodoxii a v islamismu (politickém extremismu), užívá odpůrce palestinských sebevražedných atentátníků šejk Abdul Hadi politických hesel, a na první místo postavil strategickou efektivitu sebeobětovaní. Organizátoři této

³¹ HAFEZ, Mohammed M. *Rationality, Culture, and Structure in the Making of Suicide Bombers: A Preliminary Theoretical Synthesis and Illustrative Case Study*. In *Studies in Conflict and Terrorism*, 29:165-185, 2006.

transformace (tj. islamisté) instrumentalizovali zásady a důrazy náboženství islámu a náboženské islámské kultury za účelem intenzifikace násilného aktivismu. Tím, že byl vyzdvižen nábožensky symbol mučednictví, získaly organizace do ideologického souboru prvek nezpochybnitelného a v muslimské společnosti všeobecně srozumitelně komunikujícího poselství, prvek, na jehož základě jsou pak záměry aktivistického násilí transcendovány a prezentovány jako posvátné. Poselství teroristických organizací obsahují tedy komunikující spirituální prvek, a také proto se tyto organizace pro nezanedbatelnou část převážně mladých lidí stávají přitažlivými³².

Bojují totiž za svatou věc. Vzhledem k tomu, že se po celém islámském světě šíří poselství islámismu, že ani jediná kulturní oblast, v níž se projevuje náboženství islámu, nezůstala imunní a kultura mučednictví se stala osou náboženského aktivismu, nelze při vykladu vztahu sebevražedného atentátníka k organizaci tuto skutečnost pominout.

Profesor newyorské New School for Social Research Jeremy Ginges zformuloval dvě hypotézy udržování a nárůstu veřejné podpory teroristickým organizacím, jež produkují sebevražedný terorismus:

- a) úspěch těchto organizací by mohl být produktem oddanosti specifickému náboženskému vyznání,
- b) nebo oddanosti kolektivu (společenství), jež je povzbuzováno a demonstrováno participací na kolektivních náboženských rituálech. Zde je však nutné poznamenat, že specifická náboženská vyznání částečně nese kolektivita a výše zmíněnou specifickou náboženského kréda namnoze utvořily specifické (kolektivní) zájmy.

Anne Speckhardová uvádí čtyři motivační zřetele: „*Smrtící koktejl, z něhož sebevražedný terorismus pramení, je splynutím čtyř hlavních aspektů sebevražedného terorismu – motivaci sponzorujících skupin, ideologie, kterou podporuje, individuálních motivací, jimiž je řízen, společenskou podporou sebevražedného terorismu.*“ Vzhledem k uvedené různorodosti motivů, jakož i této různorodosti odpovídajícím strukturám motivů, spočívá nábožensky faktor ve specifickém způsobu

³² TUČEK, L., DANICS, Š. Ideový a sociokulturní kontext sebevražedného útoku:proliferace mučednické subkultury. *Vojenské rozhledy*. 2009, roč. 18, č. 2, s. 60.

manifestace. Tento specifický způsob užití zdeformované verze islámu odpovídá mimořádným způsobům jednání.

Analyzovat náboženský faktor vyžaduje analýzu:

- individuální struktury motivů,
- struktury záměrů teroristické organizace,
- pozice náboženských referencí v ideologickém souboru,
- pozice náboženských referencí (mučednického kultu) ve veřejných náboženských manifestacích (komunikační proces)³³.

Ke zjištění průběhu oné deformity musí být uvažována provázanost jednotlivých prvků, jako propojení individuálního náboženského motivu s náboženským motivem, organizačním, pozice náboženské reference v ideologickém souboru s pozici náboženské reference sdílené veřejnosti podporující sebevražedný terorismus. V pozadí takového podniku však stále pracuje představa pravého, nedeformovaného, nefalšovaného, skutečného, substanciálního, ideálního islámu. Jedinou možností, jak se vyhnout orientalistickým idealizacím, je konfrontovat (oblastní) islámský konformismus se zjištěnými skutečnostmi tak, aby mohla být předpokládaná odchylka zachycena. Polemizovat o tom, že se jedná o sledování hodnot dílčích projevů náboženské deformace má smysl jen do té míry, do jaké lze připustit – vzdor minimální definici terorismu – rezignaci na životní perspektivu formou kolektivní sebevraždy. Za předpokladu, že sebevražedný terorismus lze chápat jako nezákonný násilný aktivismus, politicky, nábožensky, ideologicky či jinak zaměřený, zacílený na civilisty nebo civilní objekty, lze hypoteticky formulovat kritérium nezákonnosti teroristických útoků a mučednických operací podle islámského práva. Touto hypotézou je islámu přiznaná mírumilovnost ve smyslu sebevýpovědi, tj. ve smyslu zákazu útočit na civilisty. Jinými slovy a nadto: islám jako takový není kriminalizován, jeho nositelé nejsou diskriminováni. Vzhledem k tomu, že se jedná o historicky bezprecedentní akty, jediným vodítkem zjištění aktuálního nábožensko-právního vědomí jsou fatwy, nábožensko-právní nálezy vydané oprávněnými osobami, právními experty, kteří sice neformulují závazek pro všechny muslimy, poskytují však právně významně argumenty ve prospěch určitého morálního hodnocení. V principu existují dvě protikladné hodnoty. Tato hodnocení lze členit na:

³³ SPECKHARD, Anne. *Sacred Terror: Insights into the Psychology of Religiously Motivated Terrorism in Radicalism; Christianity, Islam and Judaism between Constructive Activism and Destructive Fanaticism* USCIA, Antwerp Belgium (2006); <http://www.annespeckhard.com/articles.html>.

- *fatwy zakazující sebevražedně operace*
- *fatwy dovolující mučednické operace*

Ve fatwě opravňující Sebevražedný teroristický útok musí být výslovně uvedeno

- (1) nábožensko-právní zdůvodnění a dovolení útoku na civilisty a civilní cíle (místo zabíjení),
- (2) oprávnění exekutivní autority (příkazující zabíjení),
- (3) oprávnění způsobu (neboť pachatel útoku bezpochyby vědomě zabije sebe)³⁴

Specifickým problémem, jemuž se většinou nevěnuje pozornost, je problém subverzivního zastírání, např. v islámu rozpracovaný v koncepci taqíjja.

1. **Mučednický kult** – heroizace vražedné sebeoběti se objevuje také v sekulárních, takreligiozních společenstvích a společnostech. Teroristické organizace celého ideologického spektra, které použily nebo používají metodu sebevražedných misí, profilují vražedné mučednictví jako formu boje za národní nebo náboženské cíle: nacionálně marxistická LFOP (zal. 1967) v Palestině, Tygři osvobození tamilského Ílamu (zal. 1975) na Srí Lance, Syrská nacionálně-socialistická strana (zal. 1932) aj. Přestože sebezáhubné zabíjení zmíněné organizace chápou jako formu mučednictví, nelze mu připisovat náboženskou motivovanost. Jedná se tak nejen o sociokulturní jev, ale o změnu taktiky ozbrojeného boje.

2. **Znovuzrození** – forma náboženské exkluzivity. Řídící pojem náboženské výlučnosti – ostré nekompromisní normativní praxe na bázi dichotomie „my-oni“ – odpovídá individualizované formě víry. Radikální rozchod se zkorumpovanou materialistickou společností, tradičními formami náboženské autority, tradičním náboženstvím sociálního okolí vytvářejí předpoklady pro intenzivní citový prožitek, jimž se vyznačují vyhledavači mučednictví. Spolu se zkušeností pravého bratrství a sesterství prožívané v komunitní generační pospolitosti, tvoří takto předobraz budoucí univerzální Boží obce – ummy. Exkomunikovali většinovou muslimskou společnost (takfír) a odešli do exilu (hidžra)..

3. **Apokalyptický diskurz** – koncept kosmického válečníka. Světská existence člověka se jeví jako pouhá příprava na spásu. Zatímco svět odpadl od posvátných norem, zkáza se šíří dramaticky a mytické Zlo vrcholí, ten kdo zná mysl Boží, kdo stojina straně Boží

³⁴ AKHMEDOVA Khapta, SPECKHARD, Anne. *A Multi-Causal Analysis of the Genesis of Suicide Terrorism: The Chechen Case; Social and Psychological Factors in the Genesis of Terrorism*, Jeff Victoroff ed., NATO Advanced Research Workshop “Social and Psychological Factors in the Genesis of Terrorism”, Castelvecchio Pascoli, Itálie, 2005.

– kosmický válečník – porazí Zlo zosobněné nevěřícími a odpadlíky, křižáky a Židy, vrátí svatá místa Bohu, obnoví a ochrání svaté hodnoty. Tento bojovník, lidská bytost pohlcena posvátným aktivismem (džihád), je pravým muslimem. Jakkoli džihád nepatří mezi pět pilířů víry islámu, kosmický válečník staví osobní džihád na místo první zásady (džihadismus).

4. **Dehumanizace obětí – dekapitace.** Ve shodě s potřebami organizace legitimizovat civilní cíle musí být civilní oběť odlidštěna, neboť je nutno jejímu životu odebrat status rezultátu stvořitelského aktu: opice a prasata, nevěřící a hříšníci, nečistí a znesvěcení vstupují do politického diskursu. Zde lze najít bezpříkladně množství označení, včetně karikatur, kreslených seriálů pro děti (Hizballáh), školních učebnic (Palestina), také pochopitelně kázání duchovních.

5. **Oslava sebevražděného atentátníka-mučedníka** pro věc boží. Vlastně ani nespadá – vzhledem k osobě pachatele – pod nějakou speciální teologickou kategorii. Čin je zavrženíhodný, neboť lidský život nelze sebevraždou ukončit, nelze o vlastní vůli skoncovat s Boží vůli ve stvoření. Všechna seberafinovanější vyjádření, která oslavují činy sebevražděných atentátníků, je nutno připojit k fatwám, jež dovolují použití tohoto efektivního, chytrého a levného způsobu zabíjení. Ve fatwách dovolujících mučednické operace bývá nejčastěji spolu se znaky mučednictví, taktické vhodnosti výslovně zmiňovaná ryzost a jistota úmyslu. Problém tkví v tom, že důkaz ryzosti čistoty úmyslu spočívá v ryzosti a úmyslech pachatele oslavujícího publika, jehož postoje zformovaly pro mučednické koedukativní výkony.³⁵

Myšlení sebevražděných teroristů je dobře viditelné na dokumentu nalezeném v zavazadle Muhammada Atty. Pojednává o posledních hodinách života sebevražděných atentátníků.

1. Opakuj si, že umíráš pro Alláha.
2. Prostuduj svůj plán, počítej s odporem nepřítele.
3. Opakuj verše koránu od odpuštění a mysl na ráj přichystaný pro mučedníky, jako jsi ty.
4. Mysli na to, abys za poslední noci byl upřímný, cesta po níž ses vydal, vyžadující absolutní poslušnost. Alláh chce, aby si šetřil jeho slovy, nesmíš s nimi být v rozporu..
5. V noci se pomodli, aby si zvítězil, Alláh Tě ochrání .
6. Měj se na pozoru, musíš vědět, že se loučíš s tímto světem a jdeš do ráje.

³⁵ SPECKHARD, Anne. Sacred Terror: Insights into the Psychology of Religiously Motivated Terrorism in Radicalism; Christianity, Islam and Judaism between Constructive Activism and Destructive Fanaticism USCIA, Antwerp Belgium (2006); <http://www.annespeckhard.com/articles.html>.

7. Oprosti se od všeho nečistého. Zapomeň na svůj dosavadní život je u konce.
8. Stále myslí na vůli Alláhovu, budeš mučedníkem, pokud je Alláh s tebou jsi nepřemožitelný.
9. Modli se, vzpomínej i na minulé modlitby s ostatními Muslimy.
10. Přezkoušej svou zbraň.
11. Obleč si svůj nejlepší šat.
12. Poslední rána se modli společně s ostatními Muslimy, vzpomenou si, že ses s nimi modlil.³⁶

³⁶ CALEB, C. *Dějiny Terorismu*. 1. vyd. Praha : Naše vojsko, 2002. s. 165.

2.VYBRANÁ GLOBÁLNÍ TERORISTICKÁ ORGANIZACE

2.1 Al-Kajda

Al-Kajda byla založena, podle některých pramenů ke konci 80. let 20. století, za vznik často bývá uváděn rok 1988. Její počátky se však datují již od doby okupace Afghánistánu sovětskými vojsky v roce 1979. Řada jeho členů totiž vychází z arabských mudžáhidů, kteří v té době bojovali proti okupačním sovětským vojskům. Byli proto víceméně skrytě podporováni jak materiálně, tak finančně Spojenými státy a řadou okolních muslimských zemí. K této podpoře se připojil i Usáma bin Ládin, který zasílal pomoc ze sousedního Pákistánu.³⁷

Její jméno poprvé vešlo do povědomí světové veřejnosti v souvislosti s teroristickými útoky na velvyslanectví USA v Keni a Tanzanii 7. 8. 1998, sebevražedným útokem na americký torpédoborec USS Cole 12. 10. 2000. Právě na těchto útocích se ukázala nebezpečnost Al – Kajdy. V této době ještě nikdo netušil, že tyto útoky jsou předzvěstí mnohem děsivějších útoků na World Trade Centrum, kdy byly zcela nečekaně použity dopravní letadla, které sebevražední piloti navedli do Severní a Jižní věže, které se zřítily. Tento teroristický útok je dodnes největším teroristickým útokem co do počtu obětí. Po těchto útocích začala vojenská operace USA a některých zemí Evropské Unie nazvaná Trvalá svoboda v Afghánistánu, která začala ihned po útocích na New York. Deklarovaným cílem této operace je zničení teroristické sítě Al-Kajda a jejich podporovatelů z řad militantního hnutí Taliban.³⁸

Způsob, jakým organizuje svou globální síť Al-Kajda, je nejkomplexnější ze všech známých. Kombinuje různé struktury, centrum tvoří Usáma bin Ladin a poradní sbor zvaný Šura. Pod nimi v pyramidovém postavení stojí čtyři výbory vojenský, finanční, náboženský, informační. Členská základna tvoří rozvětvenou síť, která připravuje a provádí atentáty, verbuje nové členy, zajišťuje finanční prostředky, navazují styky s jinými teroristickými skupinami a koordinuje součinnost. Z této pyramidové struktury v poslední době přechází Al-Kajda na formu kola nebo hvězdice, kde bin Ladin a poradní výbor představují mozkový trust, na který jsou napojeny buňky.

³⁷ POHLY, M., DURÁN, CH. *Usáma bin Ladin a mezinárodní terorismus*. 1. vyd. Brno : Jota, 2001. s. 15.

³⁸ ALKAJDA.CZ: *Organizační systém*. [online]. 2008.[cit 2009-10-25].Dostupné z WWW:<http://al-Kajda.7x.cz/organizacni-system>.

V tomto systému informace prochází ústředím, zajišťující koordinaci. Tento model má znaky centralizace, jádro schvaluje důležité operace a je informováno o přípravách. Buňky zase mohly navrhnout vlastní operace v jiných teroristických skupinách.³⁹

Organizační schéma Al-Kajdy je vytvořeno velmi propracovaně. Celá struktura se skládá z tříčlenných skupinek (buněk), jejichž členové se znají navzájem. Velitelé nad nimi jsou opět v kontaktu s pouze třemi buňkami a tak až prakticky k vrcholnému velení. Výhoda této struktury je především v jejím utajení a jen velmi obtížné infiltraci zvenčí. Pokud dojde k prozrazení jedné tříčlenné skupiny a její členové jsou pozatýkáni, nemohou prakticky prozradit žádného dalšího člena, kromě svého přímého velitele. Pokud se jemu podaří uniknout, stopa zde definitivně končí.⁴⁰

Takováto síťová struktura, jakou má Al-Kajda, má své výhody spočívající v bezpečnosti. V široké rozvětvenosti sítě je málo uzlů, které spojují různé skupiny a buňky. Tato relativní slabost paradoxně sítě posiluje, minimalizuje riziko infiltrace každé z malých skupin a značně omezuje komunikaci mezi nimi. Druhý důvod je jejich schopnost provádět atentáty pomocí taktiky „rojení“ spočívající v tom, že teroristé udeří z několika různých front, útočníci žijí obvykle nezávisle v jiných městech či zemích, propojeni obvykle internetem.⁴¹ Je běžné, že členové uvedených buněk pracují po dlouhou dobu jako tzv. „spící agenti“, což znamená, že nevyvíjejí žádnou vlastní teroristickou činnost a žijí ve společnosti naprosto skrytě. Teprve v případě potřeby, např. i po několika letech je terorista aktivován a provede předem dohodnutou akci.⁴²

V únoru 1998 vytvořil bin Ladin mezinárodní islamistickou frontu proti „Židům a křižákům“ a vydal fatvu, ve které se zdůrazňuje: „Každý muslim, který je toho schopný, má osobní povinnost zabít Američany a jejich spojence, bez ohledu na to, zda se jedná o civilisty či vojenské jednotky, a to v každé zemi, kde je to možné“. Důležitým aspektem daného problému a jeho příčin je skutečnost, že al-Kajda se otevřeně a cestou krutého násilí staví proti vnucování západních a zejména amerických hodnot islámskému světu. V této souvislosti je vhodné připomenout, že muslimský svět

³⁹ DE LA CORTE IBÁÑEZ, L. *Logika terorismu*. Praha: Academia, 2009. s. 232.

⁴⁰ ALKAJDA.CZ: *Organizační systém*. [online]. 2008. [cit 2009-10-25]. Dostupné z WWW: <http://al-Kajda.7x.cz/organizacni-system>.

⁴¹ DE LA CORTE IBÁÑEZ, L. *Logika terorismu*. Praha: Academia, 2009. s. 234.

⁴² DE LA CORTE IBÁÑEZ, L. *Logika terorismu*. Praha: Academia, 2009. s. 235.

vyznává především spravedlnost, a tak se cítí být ponížen tím, že USA jednostranně podporují Izrael a také zprofanované režimy v islámském světě, a že se chovají jako bezohlední vítězové v procesu nespravedlivé globalizace. Pro islamisty je islám a politika jedno a totéž. Pro Islamisty je poselství koránu neměnné a týká se všech věcí.⁴³

2.2 Bin Ládín jako ikona Al-Kajdy

Datum bin Ladinova narození není jisté, sám uvádí 10. března 1957. bin Ládín pochází z velmi zámožné arabské rodiny, jeho otec, původem z Jemenu, byl stavebním magnátem s blízkými vztahy k saudskoarabské královské rodině.

S Usámovou matkou, původně Syřankou, se sice zakrátko rozvedl, ale synovi se odmalička dostávalo jen toho nejlepšího, včetně vzdělání na prestižní škole v Džiddě. Pravděpodobně tam se poprvé dostal do styku s militantním islámem v podobě učení Muslimského bratrstva.

Ve svém vzdělávání pak bin Ládín pokračoval na univerzitě v Džiddě, avšak není jasné, zda školu dokončil či nikoliv. Na univerzitě však zjevně došlo k jeho radikalizaci, neboť byl ve styku s profesory, jež měli úzké napojení na výše zmíněné Muslimské bratrstvo.

Velmi záhy po sovětské invazi do Afghánistánu se začal bin Ládín angažovat v odporu proti okupantům. Dokázal především využít svých rozsáhlých prostředků, aby zajistil transport mudžáhidů z celého světa a jejich dostatečného zásobení zbraněmi. Za tímto účelem založil organizaci Maktab al-Chadamat, kterou však opustil poté, co se Sověti po neúspěchu museli z Afghánistánu stáhnout. Následně založil novou organizaci, známou Al-Kajdu (v překladu „Základna“).⁴⁴

Ačkoliv byl bin Ládín vždy silně protiamerický, v otevřenou nenávist proti Spojeným státům jeho vztah přerostl až při událostech okolo války v Perském zálivu. bin Ládín byl striktním odpůrcem rozmístění amerických vojáků v Saudské Arábii,

⁴³ ULFKOTTE, U. Hrozba terorismu, Islamisté a jejich síť. 1. vyd. Praha : Ikar, 2003. s. 17-25.

⁴⁴ FINANCNICI.CZ. Usáma bin Ládín.[online]. 2009. [cit.2009-04-09]. Dostupné z WWW:<http://www.financnici.cz/usama-bin-ladin>.

jelikož se tak dostali do posvátných míst islámu. Údajně americký příchod považoval za okupaci země bezvěrci. S protiamerickou rétorikou souvisí i bin Ladinovo vyhoštění ze Saudské Arábie. Natolik kritizoval saudskou královskou rodinu za umožnění Američanům vstupu do země, že byl zbaven občanství. Následně se ho zřekla i jeho rodina.

Prvním útokem proti americkým cílům, který nebyl proveden přímo Al-Kajdou, ale měl zjevnou bin Ladinovu podporu, byl útok skupiny vedené Ramsi Jussufem na Světové obchodní centrum v New Yorku, při kterém zemřelo šest lidí. Příprava na něj proběhla v pákistánském hotelu, který bin Ladinovi patřil. Ačkoli se bin Ladina zřekla jeho rodina, na své aktivity, provozované ze Súdánu, kam se přemístil ze Saudské Arábie, měl stále dostatek vlastních finančních prostředků. Některé odhady hovoří až o dvou stech milionech dolarů. Postupně tak mohl rozšiřovat svou síť, podporoval teroristy ve zhruba dvacítce zemí, nicméně samotná CIA tvrdila, že údajně nenařizoval jednotlivým organizacím, co přesně mají dělat. Pouze je financoval a hrál roli jakéhosi „finančního kmotra“. Již před atentáty v Keni a Tanzánii již bin Ladin nemohl zůstat v Súdánu, který ho na žádost Spojených států vypověděl za země. Útočiště tak našel v Afghánistánu pod vládou hnutí Taliban. Ačkoliv se ho Washington pochopitelně snažil dopadnout, bin Ladinova opatření, založená na neužívání zařízení, jež by vydávaly radiální signály (například mobilní telefony), se ukázala jako velká překážka.

Po útocích z 11. září 2001 se bin Ladin, do té doby jeden z nejhledanějších zločinců, stal jednoznačným číslem jedna. Odměna za něj vystoupala na 50 milionů dolarů. Dlouho však nebylo zřejmé, jestli měl se samotnými útoky nějakou spojitost, jelikož on sám to popíral. Později však bylo zveřejněno video, na němž přiznává, že osobně instruoval únosce letadel. Důvodem k útoku bylo „americko-izraelské spojení, jež vede ke smrti našich lidí“. Spojené státy se již přes pět let snaží bin Ladina dopadnout. Již v roce 2001 měli údajně při bojích v Afghánistánu informace, kde se nachází, ale chytit ho nedokázaly. V současné době nikdo netuší, kde se nalézá, jako nejpravděpodobnější lokace se jeví Afghánistán nebo Pákistán.⁴⁵

V září 2006 dokonce tiskem proběhly informace, že bin Ladin údajně zemřel na tyfus. Ty byly založeny na zprávě tajné služby Saudské Arábie, později byly

⁴⁵ FINANCNICI.CZ. Usáma bin Ladin.[online]. 2009. [cit.2009-04-09]. Dostupné z WWW:<http://www.financnici.cz/usama-bin-ladin>.

dementovány jako nepodložené. Hon na světového zločince číslo jedna tak může pokračovat. Původně bojoval Usama bin Ládín s podporou USA proti sovětské okupaci Afghánistánu. Později ho však USA obvinily z příprav a podpory útoků proti americkým občanům. Usáma bin Ládín a al-Kajda jsou od roku 2001 hlavním terčem americké války proti terorismu.⁴⁶

2.3 Elektronický džihád

Teroristické a povstalecké organizace, bez ohledu na svou politickou orientaci a ideologické přesvědčení, brzy objevily přednosti internetu. Islamisté a marxisté, nacionalisté i separatisté, ti všichni začali ke svému prospěchu využívat globální počítačovou síť. Dnes jsou již v kyberprostoru přítomny prakticky všechny teroristické organizace. Jednoznačnou převahu si mezi nimi přitom udržuje islamistické hnutí globálního džihádu. Tyto organizace a skupiny, pocházející z různých částí světa, mají právě díky internetu nadnárodní působnost. Internet se stal jedním z nejhodnotnějších nástrojů, bez něhož by rozptýlené skupiny džihádu nemohly operovat tak efektivně. Novináři, akademičtí pracovníci, vědci, politici a dokonce i pracovníci bezpečnostních služeb mají většinou tendenci zaměřovat se spíše na hrozbu tzv. kybernetického terorismu v informačních sítích, než na mnohem rozsáhlejší, rutinní využívání internetu ze strany teroristů, na které se soustřeďuje tento příspěvek. Teroristé totiž nemají primárně zájem způsobit kolaps internetu, na němž jsou životně závislí. Regionální organizace teroristů, působící např. v Pákistánu, Indonésii, Somálsku a Iráku, vytvořily jednotnou síť „virtuálního džihádu“, která stírá jakékoli fyzické vzdálenosti. Nezáleží na tom, jestli Usáma bin Ládín nebo egyptský terorista Ajmán al-Zavahrí se svými spolubojovníky žijí v horách Hindúkuše nebo na předměstí Karáčí, pro hnutí je to nepodstatné. Teroristé mohou totiž vést a inspirovat své stoupence po celém světě, aniž by se navzájem osobně znali. Teroristé v kyberprostoru poskytují svým stoupencům enormní množství různorodých informací potřebných k provádění teroristických aktivit, počínaje založením teroristické buňky, zásadami konspirace, zpravodajské činnosti, vedení taktických operací, sestrojením výbušných zařízení a konče duchovní a morální inspirací. Internet tak podnítl nový fenomén tzv. „seberadikalizace“, „autorekrutace“ a „sebevýcviku“. Internet je bez nadsázky centrálním nervovým systémem současného islámského terorismu. Islamisté jej využívají jednak k vnitřní komunikaci – jako

⁴⁶ FINANCNICI.CZ. Usáma bin Ladin.[online]. 2009. [cit.2009-04-09]. Dostupné z WWW:<http://www.financnici.cz/usama-bin-ladin>.

svébytný systém velení a řízení (v rozšířené podobě C4I) a jednak jako mediální prostředek vnější komunikace k psychologickému působení a ovlivňování různorodých cílových skupin. Internet slouží teroristům k rozmanitým účelům a jeho nejdůležitější funkce lze specifikovat následujícím způsobem:

1. *vytváření teroristických sítí,*
2. *plánování a koordinování akcí,*
3. *zpravodajská činnost,*
4. *získávání finančních prostředků,*
5. *publicita a propagace hnutí,*
6. *psychologická válka,*
7. *indoktrinace a radikalizace sympatizantů,*
8. *rekrut a mobilizace stoupenců,*
9. *výcvik a vzdělávání teroristů,*
10. *kybernetické útoky.*⁴⁷

Spojení ideologie džihádu s tímto novým, prudce rozvíjejícím se médiem, představuje velmi nebezpečný vývoj, a to hned z několika důvodů: Internet umožňuje oslovit obrovské množství lidí žijících po celém světě. K internetu má přístup stále větší počet obyvatel a nové technologie zlepšují jeho dostupnost. Internet umožňuje rychlý přenos stále většího objemu informací. Internet se vyznačuje multimediálním prostředím – schopností kombinovat text a grafiku, doplňovanou o audio a videosoubory. Internet dovoluje uživatelům tyto soubory stahovat, archivovat a šířit. Jedinečnou vlastností internetu je interaktivita, kterou v takové míře ostatní média neumožňují. K udržování prezentací na webových stránkách jsou potřeba relativně nízké náklady. Na internetu lze poměrně levně provozovat online deníky nebo magazíny, jakož i zprostředkovávat vysílání rozhlasu a televize. Internet je decentralizovaný a nepodléhá snadno kontrole nějakou ústřední autoritou. Cenzura obsahu a regulace jeho provozu je ve většině zemí velmi nízká, nebo dokonce žádná. Internet ovlivňuje zpravodajství v tradičních sdělovacích prostředcích, neboť ty jej stále více užívají jako zdroje informací pro svá sdělení. Životnost dramaticky rostoucího počtu džihádistických textů na internetu může být v podstatě neomezená. Mnohé z těch materiálů, které byly vydány před mnoha lety, tak v kyberprostoru cirkulují dodnes. Význam internetu jako sdělovacího prostředku k šíření islamistické ideologie zejména poté, co se západním zemím podařilo zčásti blokovat satelitní vysílání některých

⁴⁷ HODNÝ, J. Islámisté online, *Vojenské rozhledy*. 2009, roč. 18, č. 2. s. 68-69.

teroristických organizací. Významným příkladem je omezení satelitního vysílání televizní stanice al-Manar, kanálu Hizballáhu, ze strany Spojených států, Francie a jiných evropských zemí. Internet tak může zprostředkovat zájemcům vysílání televizních a rozhlasových stanic, k nimž by jinak neměli přístup.⁴⁸

Internet poskytuje teroristům značnou míru anonymity a utajení. Poté co západní země v čele s USA a Izraelem zaznamenaly pozitivní výsledky v monitorování komunikace islamistů prostřednictvím mobilních a satelitních telefonů, začali se teroristé stále více spoléhat na internet. Sledování aktivit teroristů na internetu je velmi obtížné, protože k zajištění vlastní anonymity utajení dovedně aplikují různá opatření. Například ke ztížení sledování elektronické pošty užívají teroristé zdarma dostupné elektronické účty se smyšlenými identifikačními údaji. Své vzkazy posílají z internetových kaváren, knihoven a jiných veřejných míst. Teroristické skupiny při přenosu svých nejcitlivějších informací sahají i k metodě virtuální mrtvé schránky. Hasan Haskí, jeden z organizátorů teroristických útoků proti vlakovým soupravám v Madridu v roce 2004, použitím této metody komunikace s ostatními teroristy překvapil všechny zpravodajské a bezpečnostní složky⁴⁹. Své vzkazy neposílal z jednoho emailového účtu na druhý, ale ponechával je v adresáři neodeslané pošty. Teroristé disponovali společným uživatelským jménem a heslem. Tímto způsobem se vyhnuli obousměrnému přenosu zpráv. Webové stránky a diskuzní skupiny provozované teroristy nebo jejich sympatizanty bývají navíc chráněny heslem. Zejména jde o ty stránky a skupiny, které slouží k indoktrinaci, rekrutaci a výcviku teroristů. Budoucí uživatel musí tudíž znát někoho, kdo mu umožní získat přístupové heslo.

Al-Kajda a ostatní teroristické organizace brzy zjistily, že jejich elektronická komunikace na internetu je bezpečnostními složkami sledována, např. ze strany FBI systémem Carnivore Internet Wiretap System. Teroristé nicméně našli způsob ochrany přenosu informací prostřednictvím kódování. Různými metodami šifrování, obvykle pomocí speciálních softwarových programů, uzamknou citlivé informace, které nemají být zpřístupněny neoprávněným osobám nebo organizacím. K tomu jim často postačuje i běžně dostupný komerční software. Tyto technologie pak způsobují těžkosti zpravodajským a bezpečnostním službám při překonávání ochrany informacím probíhajících mezi teroristy. Trvá to potom měsíce a v některých případech i více než

⁴⁸ HODNÝ, J. Islámisté online, *Vojenské rozhledy*. 2009, roč. 18, č. 2. s. 70-71.

⁴⁹ HODNÝ, J. Islámisté online, *Vojenské rozhledy*. 2009, roč. 18, č. 2. s. 70-71.

rok, než se takovým zakódovaným zprávám podaří porozumět. Není tedy divu, že mluvčí Hizballáhu svého času přirovnal možnost šifrování zpráv na internetu k „briliantu“. Teroristické skupiny jsou navíc v tomto druhu zabezpečení vzájemné komunikace stále vyspělejší. Islamistům se osvědčil i jednodušší systém utajené komunikace pomocí frází a symbolů se skrytým významem, jemuž rozumějí jen oni sami. Al-Kajda se inspirovala vysíláním rozhlasové stanice BBC za druhé světové války, kdy byla příslušníkům hnutí odporu ve Francii záměrně hlášena zdánlivě nesmyslná větná spojení. Tyto fráze a symboly jsou nyní často umisťovány na webových stránkách a chatovacích místnostech, které s činností teroristů na první pohled nemají nic společného, jako například weby se sportovní, erotickou či jinou tematikou. Najít takové vzkazy mezi miliony webových stránek a diskuzních skupin je pak v podstatě nemožné. Například poslední vzkaz teroristy Muhammada Atty před útokem na Světové obchodní centrum 11. září 2001 zveřejnila televize al Džazíra.⁵⁰

Muhammad Atta svůj poslední e-mail poslal jednoduchou otevřenou formou ve znění: Semestr začíná za více než tři týdny. Získali jsme devatenáct potvrzení pro studium na právnické fakultě, fakultě architektury, fakultě výtvarného umění a na fakultě strojní. Odkazy na různé fakulty byly zjevně označeními pro budovy – cíle příštích útoků. Fakulta architektury v Hamburku, kde studoval samotný Atta, byla kódovým označením pro „Dvojčata“, do nichž později terorista s uneseným letadlem narazil. Zvláštní metodou utajování zpráv je tzv. steganografie (tajnopis). Steganografie je rozšířenou praktikou mezi zločineckými a teroristickými skupinami. Instrukce teroristů ve formě textů, map, fotografií apod. lze ukrývat uvnitř grafických souborů, které jsou umístěné na oblíbených volně dostupných webových stránkách. V říjnu roku 2001 oznámil zpravodajský server ABC News, že podle francouzských vyšetřovatelů zřejmě teroristé, zamýšlející vyhodit do vzduchu americkou ambasádu, plánovali vyslat signál k útoku prostřednictvím skrytého sdělení uvnitř obrázku na internetu. K tomuto závěru se vyšetřovatelé přiklonili na základě zkoumání obsahu notebooku nalezeného u jednoho z obviněných. Internet narušil informační monopol tradičních sdělovacích prostředků – televize, rádia a tisku, k nimž mají extrémisté obvykle zamezen přístup, zvláště jsou-li tato média vlastněna a kontrolována státem. Teroristé nyní mohou prostřednictvím vlastních webových stránek zobrazovat své akce přesně v takovém světle a kontextu, v jakém si přejí. Mohou předkládat vlastní sdělení, přizpůsobená

⁵⁰ WEIMANN, G. Terror on the Internet: The New Arena, the New Challenges. 1st ed. Washington, DC: United States Institute of Peace Press, April 2006, 320 p

cílovým skupinám, které se snaží oslovit a získat. Webové stránky se záhy ukázaly jako účinný nástroj k prezentaci sdělení teroristů během, nebo po skončení jejich násilných akcí. V této souvislosti byly možnosti internetu poprvé využity na konci roku 1996 poté, co členové levicové guerilly Túpac Amaru pronikli během recepcí pro asi šest set hostů do objektu japonského velvyslanectví v peruánské Limě. Do té doby světová veřejnost o Revolučním hnutí Túpac Amaru nevěděla téměř nic.⁵¹ Nyní však byly informace o této skupině a jejích požadavcích propuštěny členy organizace z peruánských vězení umístěny na webové stránky a během čtyřměsíčního zadržování několika desítek rukojmích ještě dále aktualizovány. Teroristé mají tudíž s pomocí internetu mnohem větší vliv na samotný obsah zprávy. To byl také hlavní cíl al-Kajdy, když si vytvořila svou první webovou stránku „al-neda.com“, za účelem „poskytnout alternativní zdroj zpráv a informací, nad nimiž by hnutí mělo absolutní kontrolu“. Pro určitou část veřejnosti, stoupence a sympatizanty teroristů přitom informace na webových stránkách teroristických skupin představují jediný akceptovatelný pohled na dané události. Současné verze webových prohlížečů, včetně Internet Exploreru, umožňují rozpoznat, jaký výchozí jazyk je nastaven pro jednotlivé počítače. Je-li tímto jazykem angličtina, dojde k nasměrování na stránku určenou pro západní veřejnost, je-li standardem arabština, dojde k přesměrování na stránku přizpůsobenou arabskému a islámskému způsobu vnímání. Pomocí internetu dokáží teroristé navíc proniknout i do nejsledovanějších sdělovacích prostředků. Teroristé umí sťují zvukové nahrávky či videozáznamy se svými zásadními prohlášeními na spřízněné webové stránky a informují o tom vybraná média, u nichž předpokládají, že budou ochotna jejich poselství odvyšlat. Mezi nejznámější z nich patří např. katarská televize al-Džazíra. Poté i ostatní sdělovací prostředky, ve snaze nezůstat pozadu, obvykle takovou zprávu teroristů převezmou a publikují. Podobně ke zvýšení psychologického účinku teroristé nejprve předem oznámí, že se chystají zveřejnit důležité prohlášení. Zprávu vzápětí rozšíří na internetu, načež jí přebírají ostatní masová média. Rovněž samotní novináři pravidelně navštěvují a sledují volně přístupné webové stránky nejznámějších teroristických organizací, z nichž čerpají a následně publikují informace v mainstreamových médiích. Gabriel Weimann tuto unikátní vlastnost internetu označil za tzv. dvoufázový přenos informací. Oficiální právní předpisy upravující užívání internetu islamisté zpravidla ignorují. Místo toho se odvolávají na dodržování vlastních kulturních a náboženských norem. V případě potřeby se nezděraňují provádět podvodné

⁵¹ WEIMANN, G. *Terror on the Internet: The New Arena, the New Challenges*. 1st ed. Washington, DC: United States Institute of Peace Press, April 2006, 320 p.

finanční operace, neoprávněné průniky do počítačových systémů, šířit viry apod. Kromě toho je často právo paradoxně chráněno před nezákonným sledováním. Provoz na internetu přitom bohužel dodnes v mnoha zemích stále ještě není dostatečně legislativně regulován. Právní úpravy jsou navíc mnohde odlišné, čehož teroristé obratně zneužívají. Mezinárodní vyšetřování ilegálního chování na internetu je často obtížné kvůli jeho pomalému tempu v některých státech a omezenému času, po který jsou data na internetu uchována. Po útocích 11. září 2001 však lze zaznamenat zvýšené úsilí Spojených států a zemí Evropské unie k vytvoření účinných právních norem, upravujících aktivity uživatelů v kyberprostoru. Islámští extrémisté působící na internetu většinou neakceptují západní etické bariéry, které zavedla tradiční média proti prezentaci násilného obsahu. Teroristé vědí, že západní společnost je na zobrazování drastických obrazů násilných incidentů velmi citlivá a může svým míněním následně ovlivnit orientaci zahraniční politiky svých vlád. Této skutečnosti využívají při vedení psychologické války.⁵²

⁵² HODNÝ, J. Islámisté online, *Vojenské rozhledy*. 2009, roč. 18, č. 2. s. 72.

3. PROTITERORISTICKÁ POLITIKA EU

Na zajišťování bezpečnosti Evropské unie by šlo hledět ze dvou oblastí. První oblastí bude vnitřní bezpečnost, kterou zajišťuje oblast justice a vnitřních věcí, patřící do třetího pilíře EU. Druhá oblast se zaměřuje na bezpečnost vnější, spadající pod druhý pilíř EU, společnou zahraniční a bezpečnostní politiku. V kontextu boje proti mezinárodnímu terorismu dochází k vzájemnému prolínání aktivit na obou úsecích bezpečnosti Unie. Spolupráci Evropského společenství v protiteroristickém boji lze datovat od roku 1975, vznikem skupiny TREVI. Od tohoto roku členové společenství, později Unie společně tvoří protiteroristická opatření. Koordinace a četnost spolupráce se zvyšuje po událostech 11. září a následujících útocích na evropské metropole. Pro boj s terorismem přijala Evropská unie sérii nástrojů, včetně opatření institucionálních a organizačních, zvyšující účinnost spolupráce v rámci Unie a také efektivita boje proti terorismu záleží na celé řadě faktorů. V boji proti terorismu neexistuje.

Vznik opatření Evropské unie doprovází několik kol legislativního procesu. Do procedury zasahují všechny orgány Unie. Svou úlohu zde mají zpravodajské služby. Na mimořádném zasedání Evropské rady v Bruselu v prosinci 2005 byla přijata tato Strategie Unie v boji proti terorismu. Tato strategie, která vytyčuje základní směr opatření v boji proti terorismu. Toto zasedání také stanovilo, že boj proti terorismu, právně zakotvený do problematiky boje s kriminalitou v rámci třetího pilíře (článek 29 Smlouvy o EU), také spadá pod druhý pilíř, tedy společnou zahraniční a bezpečnostní politiku. Problematika boje proti terorismu má pouze mezivládní charakter. Koncem roku 2007 Evropská komise předložila tzv. legislativní balíček s opatřeními na potlačení nebezpečí terorismu v Unii. Jedním z nich je rámcové rozhodnutí o boji proti terorismu, postihující veřejné vyzývání ke spáchání teroristického trestného činu, nábor a výcvik teroristů, včetně prostřednictvím internetu.

Dalším účinným prostředkem Unie v boji proti mezinárodnímu terorismu jsou možnosti navazovat smluvní vztahy se zahraničními partnery v rámci vnější politiky Unie v oblasti SZBP (článek 24 Smlouvy o EU), jakož i v oblasti policejní a soudní spolupráce v trestních věcech (článek 38 Smlouvy o EU). Tyto dohody jsou uzavírány jednomyslně Radou EU, kdy historicky poprvé může Unie reálně vstupovat do oblasti vnějších vztahů se třetími subjekty při potírání závažné trestné činnosti včetně

mezinárodního terorismu. V rámci společné SZBP si každý členský stát zachovává svou obranou a zahraniční politiku. Vzhledem k tomu, že Unie nedisponuje vlastními ozbrojenými silami, v případě útoku se musí spoléhat na národní ozbrojené síly každého členského státu, popřípadě využít ozbrojené jednotky NATO. Základním předpokladem pro společný postup je sdílení základních společných zájmů a stejných hodnot.⁵³

Protiteroristické opatření Evropské unie lze rozdělit na hlavní skupiny:

- 1. Politická**

- 2. Právní**

Politické nástroje přijímají příslušné orgány unie k zajištění komplexního zvládnutí předmětné záležitosti vytyčováním cílů a programových úkolů včetně realizačních možností a prostředků. Většinou mají formu různých plánů, či jiných programů přijímá zpravidla Evropská rada nebo Rada EU nemají právní závaznost, ale politickou. Představují věcný podklad pro právní akty Evropské Unie v rámci všech třech pilířů.⁵⁴

3.1 Právní nástroje Evropské unie

Právní nástroje, ty jsou zejména zaměřeny do oblasti policejní a justiční spolupráce, civilní ochrany a na úsek prevence. Za nejdůležitější právní nástroje Unie zaměřené na boj s terorismem, lze považovat:

- 1. Europol**
- 2. Eurojust**
- 3. Úmluva EU o právní pomoci ve věcech trestních**
- 4. Společné vyšetřovací týmy**
- 5. Evropský zatýkáací rozkaz**
- 6. Opatření proti praní peněz**⁵⁵

Europol - Evropský policejní úřad byl zřízen v roce 1992 s cílem zajistit celoevropské zpravodajství v oblasti trestné činnosti. Úřad sídlí v Haagu a k jeho zaměstnancům patří zástupci vnitrostátních orgánů pro prosazování práva (zástupci policie, celních úřadů, úřadů pro přistěhovalectví, atd.). Ve Správní radě má každý členský stát EU jednoho zástupce. Cílem Europolu je napomáhat členskými státy EU v

⁵³ P. FOLTIN, ŘEHÁK D. Mezinárodní spolupráce v boji proti terorismu [online] 2007 citováno [2010-02-25]. Dostupné z WWW: <http://www.defenceandstrategy.eu/cs/aktualni-cislo-1-2007/clanky/mezinarodni-spoluprace-v-boji-proti-terorismu.html>.

⁵⁴ PIKNA, B. *Mezinárodní terorismus*. 1.vyd. Praha : Linde 2006. s. 213

⁵⁵

užší a účinnější spolupráci, při předcházení mezinárodního organizovaného zločinu a v boji s ním, zejména proti:

- obchodování s drogami;
- sítím nedovoleného přistěhovalectví;
- nedovolenému obchodování s vozidly;
- nedovolenému obchodování s lidmi včetně boje proti dětské pornografii;
- padělání peněz a dalších platebních prostředků;
- nedovolenému obchodování s radioaktivními a jadernými látkami;
- terorismu.

Europol podporuje členské státy EU v:

- usnadňování vzájemné výměny informací;
- zajišťování operativní analýzy a zabezpečení operací členských států;
- zajišťování odborného a technického zázemí při vyšetřování a operacích prováděných rámci EU pod dohledem a s právní odpovědností členských států;
- zpracování strategických zpráv (např. hodnocení hrozby) a analýz trestné činnosti na základě informací a zpravodajství poskytnutých členskými státy či z jiných zdrojů.⁵⁶

Eurojust - je orgán Evropské unie, který byl zřízen v roce 2002, aby podporoval a zdokonaloval koordinaci při vyšetřování a trestním stíhání mezi příslušnými soudními orgány v členských státech EU, jež se zabývají závažným přeshraničním a organizovaným zločinem. Úkolem jednotky Eurojust je podporovat a zdokonalovat koordinaci mezi vnitrostátními orgány v souvislosti s vyšetřováním a trestním stíháním, jež se týká dvou nebo více členských států. Eurojust musí brát v úvahu veškeré žádosti příslušných orgánů členských států a jakékoli informace poskytnuté orgány, jež jsou k tomu oprávněny na základě ustanovení Smluv (Evropská soudní síť, Europol a úřadu OLAF). Dalším z úkolů jednotky je zdokonalovat spolupráci mezi příslušnými orgány, zejména díky zprostředkování mezinárodní právní pomoci a provádění Evropských zatýkacích rozkazů. Eurojust také pomáhá příslušným orgánům zlepšovat efektivnost vyšetřování a trestního stíhání. Může rovněž pomáhat při vyšetřování a trestním stíhání mezi členským státem a nečlenským státem nebo členským státem a Komisí, jde-li o trestné činy zasahující do oblasti finančních zájmů Evropského společenství. Eurojust pomáhá zvyšovat efektivitu práce vnitrostátních vyšetřovacích a soudních orgánů, které

⁵⁶ Europa.cz: Europol[online] 2009 [cit 2009-11-21].
Dostupné z WWW: http://europa.eu/agencies/pol_agencies/europol/index_cs.html.

se zabývají závažným přeshraničním a organizovaným zločinem, např. terorismem, nezákonným obchodováním s drogami či s lidmi, podvody nebo praním špinavých peněz, aby tak mohli být pachatelé co nejrychleji postaveni před soud a řádně potrestáni. Eurojust vykonává své úkoly prostřednictvím národních členů nebo jako kolegium. Jednotka může požádat příslušné vnitrostátní orgány, aby zahájily vyšetřování či trestné stíhání konkrétních činů. Může také souhlasit s tím, že jeden z těchto orgánů je schopen vést vyšetřování nebo stíhání konkrétních činů lépe. Dále může koordinovat spolupráci mezi příslušnými orgány, vytvářet společné vyšetřovací týmy nebo požádat příslušné orgány, aby ji poskytly jakékoli informace nutné k provádění jejích úkolů. Eurojust zabezpečuje výměnu informací mezi příslušnými orgány a pomáhá jim se zajišťováním co nejlepší spolupráce a koordinace. Spolupracuje rovněž s Evropskou soudní sítí, Europolem a úřadem OLAF. Nabízí také logistickou podporu a může organizovat a zprostředkovávat koordinační schůzky zástupců soudních a policejních orgánů jednotlivých států ohledně řešení právních otázek a praktických problémů.⁵⁷

Úmluva EU o právní pomoci ve věcech trestních - sjednání Úmluvy o vzájemné pomoci ve věcech trestních mezi členskými státy EU z 29. května 2000 (Úmluva) odráží dosažený vyšší stupeň vzájemných vztahů mezi členskými státy, rovněž na úseku poskytování právní pomoci ve věcech trestních včetně sjednocování žádoucí struktury a fungování jejich právních systémů. Účelem, který úmluva sleduje, je zlepšit justiční spolupráci ve věcech trestních, mezi členskými státy Unie, aniž jsou dotčena práva chránící osobní svobody jednotlivce. Cílem je zajistit, aby vzájemná pomoc probíhala co nejrychleji a nejúčinněji v souladu se základními zásadami vnitrostátního práva členských států. Úmluva doplňuje Evropskou úmluvu o vzájemné pomoci ve věcech trestních z 20. dubna 1959 a jiné platné úmluvy v této oblasti, přičemž ustanovení těchto úmluv nadále platí pro všechny záležitosti, na které se tato úmluva vztahuje.⁵⁸

Společné vyšetřovací týmy - Smlouva o EU se zabývá společnými týmy (Joint Investigation Teams) v článku 30 odst. 2, a to v souvislosti s rozšířením funkcí Europolu na úseku vyšetřování a podpůrných operativních akcí. Postup při zřizování společných vyšetřovacích týmů pro účely trestního vyšetřování spolu se základními

⁵⁷ EUROPA.CZ. *Eurojust*. [online]. 2009. [cit. 2009-11-21].

Dostupné z WWW: http://europa.eu/agencies/pol_agencies/eurojust/index_cs.html.

⁵⁸ PIKNA, B. *Mezinárodní terorismus*. 1.vyd. Praha : Linde 2006. s. 245.

funkčními aspekty jsou obsaženy v článku 13 Úmluvy o vzájemné pomoci ve věcech trestních mezi členskými státy EU z 29. května 2000 (Úmluva), která dosud nevstoupila v platnost. Z důvodu celkového zpoždění procesu ratifikace této úmluvy a s přihlédnutím k potřebě urychlit zavádění společných vyšetřovacích týmů do praxe přijala Rada EU 13. června 2002 rámcové rozhodnutí o společných vyšetřovacích týmech, které recipuje článek 13 citované úmluvy. Současně požaduje, by členské státy přijaly opatření nezbytná pro dosažení souladu s tímto rámcovým rozhodnutím do 1. ledna 2003. Podle článku 13 úmluvy mohou příslušné orgány dvou nebo více členských států Unie na základě vzájemné dohody zřídit společný vyšetřovací tým pro určitý účel a na určitou dobu, s cílem vést trestní vyšetřování v jednom nebo více členských státech, které tým zřídily. Složení týmu se stanoví v dohodě. Společný vyšetřovací tým se zřizuje zejména v případech, kdy vyšetřování trestných činů prováděné členským státem vyžaduje obtížné a náročné vyšetřování, které souvisí s jinými členskými státy, nebo několik členských států provádí vyšetřování trestných činů, přičemž okolnosti případu vyžadují koordinovaný postup.⁵⁹

Evropský zatýkácí rozkaz - Rada EU přijala 13. června 2002 rámcové rozhodnutí o evropském zatýkáčím rozkazu a postupech předávání mezi jednotlivými členskými státy. Ve vztazích mezi členskými státy Unie zatýkácí rozkaz (zatykač) nahrazuje všechny dřívější nástroje, týkající se vydávání (extradice) včetně příslušných ustanovení Schengenské prováděcí úmluvy. Nahrazuje tak dosavadní extradiční systém mezi členskými státy Unie. Evropský zatýkácí rozkaz je definován jako soudní rozhodnutí, které vydal některý členský stát Unie proto, aby jiný členský stát zatkl a předal hledanou osobu za účelem trestního stíhání, výkonu trestu odnětí svobody nebo ochranného opatření. Členské státy pak mají povinnost vykonat tento zatykač na základě zásady vzájemného uznávání a v souladu s předmětným rámcovým rozhodnutím. Přitom jsou však stanoveny důvody právní a věcné pro povinné odmítnutí výkonu zatýkáčímho rozkazu (amnestie, věk osoby), anebo důvody, pro které existuje možnost výkon zatykače odmítnout (např. překážka ne bis in idem). Rámcové rozhodnutí obsahuje i některé záruky, které musí v určitých případech poskytnout dožadující (vyžadující) stát.⁶⁰

⁵⁹ PIKNA, B. *Mezinárodní terorismus*. 1.vyd. Praha : Linde 2006. s. 243.

⁶⁰ PIKNA, B. *Mezinárodní terorismus*. 1.vyd. Praha : Linde 2006. s. 245.

Opatření proti praní špinavých peněz - zavazuje členské státy zajistit, aby praní peněz a financování terorismu bylo zakázáno, za praní peněz považuje následující jednání, pokud je pácháno úmyslně:

- a) přeměna nebo převod majetku při vědomí, že tento majetek pochází z trestné činnosti nebo z účasti na takové činnosti, za účelem zatajení nebo zakrytí nezákonného původu majetku nebo za účelem pomoci jakékoliv osobě, která se účastní páčání takové činnosti, aby se vyhnula právním následkům svého jednání;
- b) zatajení nebo zakrytí skutečné povahy, zdroje, umístění, nakládání, pohybu, práv k majetku nebo jeho vlastnictví při vědomí, že tento majetek pochází z trestné činnosti nebo z účasti na takové činnosti;
- c) nabývání, držení nebo užívání majetku při vědomí, v době jeho obdržení, že tento majetek pochází z trestné činnosti nebo z účasti na takové činnosti;
- d) účast na spáchání, spolčení ke spáchání, pokus o spáchání, napomáhání, usnadňování a návod ke spáchání jakéhokoliv jednání uvedeného v předchozích písmenech.

Jednání se považuje za praní peněz i tehdy, jestliže k činnostem, na jejichž základě vznikl majetek pro účely praní, došlo na území jiného členského státu nebo na území třetí země. Pro účely této směrnice se "financováním terorismu" rozumí poskytnutí nebo shromažďování finančních prostředků jakýmkoli způsobem, přímo nebo nepřímo, se záměrem nebo s vědomím toho, že budou zcela nebo částečně použity ke spáchání některého z trestných činů ve smyslu článků 1 až 4 rámcového rozhodnutí Rady 2002/475/SVV ze dne 13. června 2002 o boji proti terorismu. Vědomost, úmysl nebo záměr požadované jako náležitosti jednání uvedených v odstavcích 2 a 4 mohou být odvozeny z objektivních skutkových okolností.⁶¹

⁶¹ EUROLEX: *Směrnice Evropského parlamentu a Rady o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz a financování terorismu*. [online]. 2005 [cit. 2009-11-21]. Dostupný z WWW: <http://eur-lex.europa.eu/lexuriserv/lexuriserv.do?uri=oj:l:2005:309:0015:01:cs:html>.

3.2 Politické nástroje Evropské unie

Politické nástroje Evropské Unie pro boj s terorismem mají kořeny v roce 1975 vznikem skupiny TREVI. Nejdůležitější dokumenty Evropské Unie pro boj s terorismem pocházejí z období po 11. září 2001. Jedná se o tyto dokumenty:

1. Základní dokumenty komplexního charakteru:

- a) *Haagský program*
- b) *Evropská bezpečnostní strategie*

2. Specifické dokumenty, kterými hlavně jsou:

- a) *Prohlášení k boji proti terorismu Madrid*
- b) *Akční plán EU na boj proti terorismu*
- c) *Prohlášení Rady k útokům v Londýně*
- d) *Strategie EU pro boj proti terorismu s Akčním plánem*
- e) *Strategie EU na boj proti radikalizaci a náboru teroristů*

Zvláštní sektorové dokumenty pro civilní ochranu:

- a) *Program solidarity EU*
- b) *Ochrana kritické infrastruktury proti terorismu*⁶²

Haagský program cílem programu je zlepšit všeobecnou schopnost Unie a jejích členských států zaručit základní práva, minimální procesní ochranu a přístup ke spravedlnosti, poskytovat potřebným osobám ochranu v souladu s Ženevskou úmluvou o uprchlících a jinými mezinárodními smlouvami, regulovat migrační toky a kontrolovat vnější hranice Unie, bojovat proti organizovanému mezinárodnímu zločinu a potlačovat hrozbu terorismu, využívat potenciál Europolu a Eurojustu, dále prohloubit vzájemné uznávání soudních rozhodnutí a osvědčení v občanských i trestních věcech a odstraňovat právní a soudní překážky soudních sporů v občanských a rodinných věcech s mezinárodními dopady. Jedná se o cíl, kterého musí být dosaženo v zájmu našich občanů prostřednictvím vytvoření společného azylového systému, zlepšení přístupu k soudům, praktické policejní a soudní spolupráce, sbližování právních předpisů a tvorbou společných politik. Klíčovým prvkem blízké budoucnosti bude předcházení a potlačování terorismu. Společný postoj v této oblasti by měl vycházet ze zásady, že při ochraně národní bezpečnosti by měly členské státy plně přihlížet k bezpečnosti Unie jako celku. Evropská rada považuje společný projekt na posílení prostoru svobody, bezpečnosti a práva za podstatu zajištění bezpečných

⁶² PIKNA, B., *Mezinárodní terorismus*. 1.vyd. Praha : Linde 2006. s. 214.

společenství, vzájemné důvěry a právního státu v celé Unii. Svoboda, právo, kontrola na vnějších hranicích, vnitřní bezpečnost a předcházení terorismu by měly být od nyníška považovány v rámci Unie jako celku za vzájemně neoddelitelné. Optimální úroveň ochrany prostoru svobody, bezpečnosti a práva vyžaduje od příslušných donucovacích orgánů, zejména policie, celní správy a pohraniční policie, víceoborovou a vzájemně sladěnou činnost jak na úrovni EU, tak na vnitrostátní úrovni. V souvislosti s tímto programem Evropská rada vyzývá Komisi, aby v roce 2005 předložila Radě akční plán ve kterém, budou jeho cíle a priority převedeny do konkrétních opatření⁶³.

Evropská bezpečnostní strategie cíle Evropské bezpečnostní a obranné politiky byly precizovány v tomto dokumentu schváleném Evropskou radou v prosinci 2003. Dokument obsahuje současné hrozby a naznačuje možné způsoby jejich zvládnání. Vymezuje rozsáhlý soubor nástrojů, které má EU k dispozici: politické, diplomatické, vojenské, civilní aktivity i nástroje obchodní a rozvojové politiky. Deklaruje také potřebu schopnosti EU k robustnímu zásahu, a to nejen na využití vojenských prostředků a sil. Evropská bezpečnostní strategie označuje největší možná bezpečnostní rizika pro EU. I když velký válečný konflikt je v dnešní době nepravděpodobný, Evropa musí čelit novým hrozbám. Mezi tyto hrozby se především řadí:

Terorismus – nejnovější vlny terorismu mají celosvětovou podobu a jsou spojeny s násilným náboženským extremismem.

Proliferace zbraní hromadného ničení – největší bezpečnostní riziko, vzhledem k prudkému vývoji věd a snahám různých režimů docílit výroby atomových nebo biologických zbraní.

Regionální konflikty – různé občanské války probíhající v různých regionech, ohrožují stabilitu oblasti.

Selhání státu – slabá vláda nemající pod kontrolou území státu ani úřady, vznikají různý samozvaný vládcí (viz Somálsko).

Organizovaný zločin – Evropa je hlavním cílem organizovaného zločinu. Tato hrozba má důležitou vnější dimenzi: mezinárodní obchodování s drogami, ženami, ilegálními migranty a zbraněmi zodpovídá za rozsáhlé aktivity kriminálních gangů.

Tento dokument také obsahuje tři základní strategické cíle na ochranu evropské bezpečnosti a propagaci jejích hodnot, kterými jsou:

⁶³ PIKNA, B. *Mezinárodní terorismus*. 1.vyd. Praha : Linde 2006. s. 215-217.

- 1) Rozšíření zóny bezpečnosti v okolí Evropy, hlavně podporou stability některých států na východ od hranic EU a středomoří – zájem na řešení situace na jižním Kavkaze, palestinsko izraelského konfliktu a v oblasti Maghrebu.
- 2) Posilování mezinárodního právního řádu, zvláště ve formách prosazování multilateralismu, podpory fungování mezinárodních institucí a mezinárodního práva založeného na dodržování pravidel v rámci OSN či OBSE, a v neposlední řadě i rozvíjení transatlantického partnerství v rámci NATO; Rada bezpečnosti OSN má mít primární odpovědnost za udržování mezinárodního míru a bezpečnosti. Reakce na hrozby, představující schopnost EU reagovat na nové hrozby ještě dříve než dojde ke krizi. Přitom se poukazuje na skutečnost, že první linie obrany proti hrozbám, např. v případě terorismu, bude často ležet mimo území EU.
- 3) Poslední cíl se týká reakcí na hrozby a schopnost Unie reagovat na hrozby dříve než dojde ke krizi. V této souvislosti Evropská bezpečnostní strategie předpokládá strategii tzv. pre-emptive engagement. Tato strategie zahrnuje diplomatická jednání a hospodářské sankce, vojenský zásah, kterými může odvrátit potencionální problémy a hrozby. Na rozdíl od Americké doktríny upřednostňuje jednání před ozbrojeným řešením.⁶⁴

Prohlášení k boji proti terorismu (Madrid) teroristické útoky z 11. března 2004 byly sérií bombových útoků na madridských nádražích, které provedla skupina muslimských teroristů hlásících se k teroristické organizaci Al-Kajda. Tyto události jsou jasným důkazem přímé hrozby mezinárodního terorismu v Evropě a mimo jiné se výrazně podepsaly na výsledcích následující voleb ve Španělsku. Bezprostředně po tomto teroristickém útoku přijala Evropská rada Prohlášení k boji proti terorismu. V tomto dokumentu ze dne 25. března 2004 vyzvala Evropská rada členské státy, aby mimo jiné zvýšily spolupráci mezi příslušnými vnitrostátními orgány s cílem usnadnit lepší výměnu informací. Posiluje se role Europolu v boji proti terorismu obnovením Protiteroristické pracovní skupiny.

Jednotlivé části Prohlášení se týkají konkrétních závazků a úkolů, které Evropská rada vytyčila. Obsahuje tzv. doložku solidarity, charakterizovanou jako politický závazek členských států postupovat společně proti teroristickým činům.

⁶⁴ PIKNA, B. *Mezinárodní terorismus*. 1.vyd. Praha : Linde 2006. s. 220-221.

Vzniká funkce protiteroristického koordinátora EU, který působí v rámci sekretariátu Rady EU. Do této pozice byl členskými státy zvolen Gisela de Fries. Jeho úkolem je koordinace práce Rady v oblasti boje proti terorismu, ve spolupráci s Evropskou komisí monitorování postupů jednotlivých členských zemí v implementaci důležitých aktů společenství a udržování přehledu o veškerých nástrojích, kterými EU disponuje. Součástí deklarace jsou dvě přílohy, doplněné strategické cíle k posílení Akčního plánu Unie boje proti terorismu z 21. září 2001 a Prohlášení o solidaritě proti terorismu. Aktualizované cíle rozšiřující stávající akční plán jsou specifikovány v následujících bodech: Prohloubit mezinárodní konsensus a podpořit mezinárodní snahu bojovat s terorismem; Omezit přístup teroristů k finančním a jiným ekonomickým zdrojům; Maximalizovat kapacity zjišťování, vyšetřování a stíhání teroristů a prevence teroristických útoků mezi orgány EU a členskými státy. Určit faktory, které přispívají k podpoře terorismu a k přímé účasti na něm. Zaměřit opatření v oblasti vnějších vztahů Unie na prioritní třetí země, kde musí být posíleny protiteroristické kapacity nebo přijata protiteroristická opatření.⁶⁵

Akční plán boje proti terorismu od útoků na Madrid EU rozvíjí Akční plán boje proti terorismu, jehož cílem je zachytit veškeré kroky, které EU podniká v boji proti této hrozbě. Až do prosince 2005 měl tento Akční plán sedm strategických cílů. Potom, co EU představila Strategii pro boj proti terorismu, změnila se i struktura samotného Akčního plánu tak, aby následovala čtyři základní strategické cíle – prevence, ochrana, pronásledování, reakce – tohoto nového postupu proti terorismu. Nová strategie nenahrazuje Akční plán, ten dále pokračuje ve vyhodnocování a nabízí technické detaily plnění daných závazků a tím umožňuje kontrolu jejich dodržování a vylepšování. Jelikož je to živý dokument, který odráží současný, minulý i budoucí vývoj v boji proti terorismu, je revidován každých šest měsíců. Prohlášení k boji proti terorismu po madridských útocích obsahovala v příloze strategické cíle:

1. Prohloubit mezinárodní konsensus a zvýšit mezinárodní úsilí v boji proti terorismu.
2. Omezovat přístup teroristů k finančním a jiným ekonomickým zdrojům.
3. Maximalizovat schopnost orgánů EU a členských států odhalovat, vyšetřovat a stíhat teroristy a odvracet teroristické útoky.
4. Chránit bezpečnost mezinárodní dopravy a zajistit efektivní systém ochrany hranic.
5. Zlepšovat schopnost EU a členských států řešit následky teroristického útoku.
6. Zaměřit se na faktory, které přispívají k podpoře terorismu a k přímé účasti na něm.

⁶⁵ PIKNA, B. *Mezinárodní terorismus*. 1.vyd. Praha : Linde 2006. s. 221-223

7. Zaměřit opatření v oblasti vnějších vztahů EU na prioritní třetí země, ve kterých je třeba zlepšovat schopnost čelit terorismu nebo které se nedostatečně angažují v boji proti terorismu.

Revidovaný Akční plán byl přijat v listopadu 2004 a zhodnotil dosavadní úspěchy i neúspěchy plnění tohoto plánu. Tato revize vyhodnotila práci podle stanovených sedmi strategických cílů EU, které byly ustanoveny v Akčním plánu z března 2004.⁶⁶

Prohlášení Rady k útokům v Londýně v červenci 2005 došlo k bombovým útokům v Londýně. Sebevražedné útoky v londýnských dopravních prostředcích měla opět na svědomí teroristická organizace Al-Kajda. Na zasedání Rady EU, ministrů vnitra a justice, dne 13. července 2005, Rada útoky odsoudila a vyslovila soustrast rodinám obětí. Konference přijala Prohlášení obsahující deset bodů, z nichž některé jsou deklarované, zbývající představují konkrétní úkoly. V rámci těchto opatření Rada podnikne kroky, jež povedou k přijímání rozhodnutí týkajících se uchovávání telekomunikačních dat, Evropského důkazního příkazu a výměny informací mezi donucovacími orgány, přijala rozhodnutí o výměně informací, které se týkají teroristických trestných činů. Rada vyzývá členské státy, aby zintenzivily výměnu policejních a soudních informací, zejména cestou Europolu a Eurojustu, využíváním společných vyšetřovacích týmů. Zlepšení by mělo dojít na úseku uskladňování a dopravy výbušnin, včetně sdílení informací o ztracených a odcizených výbušninách. Státy by měly stanovit obecné standardy pro ochranné prvky a dohodnout bezpečné vydávání identifikačních průkazů. Má být posílena role vízového informačního systému a zavedeny biometrické údaje na cestovních dokladech. Bude také předložen návrh na evidenci jmen cestujících leteckých linek. Pro potírání financování teroristických akcí bude nutné přijmout nařízení o telegrafických převodech, přijmout směrnice o praní peněz a nařízení o kontrole hotovosti, organizací, jakož i další kroky, jako jsou opatření opravňující k rozsáhlému zmrazení majetku.⁶⁷

Strategie EU pro boj proti terorismu v návaznosti na výše uvedenou Strategii byl 13. února 2006 přijat Akční plán EU boje proti terorismu („Akční plán“). Tento plán reflektuje nové kroky vyplývající ze Strategie EU na boj proti radikalizaci a náboru

⁶⁶ PIKNA, B. *Mezinárodní terorismus*. 1.vyd. Praha : Linde 2006. s. 236-238.

⁶⁷ PIKNA, B. *Mezinárodní terorismus*. 1.vyd. Praha : Linde 2006. s. 229.

teroristů, přijatá politická doporučení. Akční plán je třeba chápat z pohledu šestiměsíčních zpráv vypracovaných Protiteroristickým výborem OSN. Tyto zprávy popisují již splněné cíle. Celý Akční plán je velice stručný a přehledný, ve formě tabulky.

Pod první pilíř prevence patří tyto úkoly:

- Rozložit aktivity sítí a jednotlivců, které vtahují lidi do terorismu.
- Zajistit, aby hlasy hlavního názorového proudu převažovaly nad extremismem.
- Podporovat bezpečnost, spravedlnost, demokracii a příležitost pro všechny.
- Hodnocení
- Analýza.

Pod druhý pilíř zabývající se ochranou obsahuje následující podoblasti:

- Posuzování hrozby a rizik.
- Bezpečnost zásobovacího řetězce.
- Ochrana kritické infrastruktury.
- Bezpečnost dopravy.
- Hraniční kontrola.
- Ochrana dalších potencionálních cílů.

Pod třetí pilíř pronásledování jsou úkoly:

- Shromažďování, analýzy a výměna informací.
- Zabraňování pohybu a aktivitám teroristů.
- Policejní spolupráce.
- Justiční spolupráce.
- Financování terorismu.
- Omezení přístupu teroristů ke zbraním a výbušninám.

Pod čtvrtý pilíř reakce spadají následující úkoly:

- Rychlá EU odpověď za využití schopností civilní ochrany vypořádat se s následky teroristického útoku.
- Rychlá vojenská odpověď za využití schopností vypořádat se s teroristickým útokem.
- Včasné varování před teroristickými útoky.
- Schopnosti efektivně koordinovat řízení.

V závěru tohoto dokumentu je indikace o implementaci opatření do právního systému jednotlivých zemí.⁶⁸

Strategie EU na boj proti radikalizaci a náboru teroristů strategie EU na boj proti radikalizaci a náboru teroristů, byla přijata 17. prosince 2004 na zasedání Evropské rady v Bruselu. Bylo také odsouhlaseno, že ke Strategii směřující k potírání radikalizace a náboru členů do teroristických organizací, bude následně přijat i Akční plán. Oba tyto dokumenty byly již zmíněny ve Strategii EU pro boj proti terorismu. Tato strategie je souhrn opatření, jež by členské státy EU měly přijmout. Obsahuje tři kapitoly nazvané: „Výzva“, „Reakce“ a „Plnění strategie“, Podrobněji rozepisuje, jak míní EU a členské státy bojovat proti radikalizaci muslimských komunit a rekrutování nových teroristů z jejich řad. V prevenci radikalizace a náboru osob pro terorismus chce EU dojít až ke kořenům fenoménu terorismu. Přestože existuje několik druhů terorismu, v Evropě se setkáváme hlavně s terorismem typu Al-Kajda a extremisty inspirovanými touto teroristickou organizací. Většina Evropanů, bez ohledu na jejich víru nebo ideologii, neakceptuje extremismus. Teroristické činy jsou neospravedlnitelné za žádných okolností a musí být potrestány. Ve Strategii je uvedeno, že Al-Kajda a ti, kteří se jí inspirovali, budou poraženi jen tehdy, zapojí-li se evropská i mimoevropská veřejnost, především pak muslimové, do boje s terorismem. Unie deklaruje své odhodlání zamezit aktivitě sítí a jednotlivců, jež přivádějí lidi k terorismu, dále zajistit, aby hlasy většinového proudu převládly nad názory extremistů a podporovat ještě s větší razantností bezpečnost. Usiluje o kolektivní porozumění problémům muslimů, srovnávat vnitrostátní situace a vytvářet evropský náhled. Při přijímání opatření je kladen důraz na základní lidské práva.⁶⁹

⁶⁸ PIKNA, B. *Mezinárodní terorismus*. 1.vyd. Praha : Linde 2006. s. 236-237.

⁶⁹ PIKNA, B. *Mezinárodní terorismus* . 1.vyd. Praha : Linde 2006. s. 238.

ZÁVĚR

V první části jsem se pokusil shrnout definice terorismu vypracované různými odborníky, popsal základní náhled Evropské Unie na terorismus a obranu proti němu. Nastínil typologie terorismu. Poté jsem se zaměřil na Islámský náboženský terorismus, jeho ideologii. Pokusil jsem se zodpovědět otázku, zda-li je Islámský náboženský terorismus opravdu tak nebezpečný? Jejich zvrácená ideologie vycházející z překrouceného výkladu Koránu, díky které jsou schopni páchat dříve nepředstavitelné zločiny mě přesvědčilo, že Islámský náboženský terorismus je opravdu největší hrozba nejen pro Evropskou Unii, ale i celý svět. Z jakých společenských vrstev pocházejí teroristé? Co je vede k tomu stát se teroristou? Odpovědi na otázky nebylo jednoduché najít, ze srovnání různých zdrojů vyplývá, že teroristé pocházejí prakticky ze všech vrstev islámské společnosti od těch nejchudších až po nejbohatších vrstvy obyvatel, není tedy možno jednoznačně určit společenskou vrstvu, ze které by pocházela většina teroristů. Ještě složitější je zodpovědět, jakou mají motivaci, pohnutky, díky které jsou ochotni spáchat ve jménu Alláha i sebevraždu. Analýza odborných zdrojů ukázala dvě základní motivační skupiny. Jedna skupina věří, že jsou vyvolení, kteří mají vykonat „Boží vůli“ nehledě na své oběti. Druhou velkou motivační skupinou jsou lidé, kteří jednají s chladným kalkulem – svádění příslibem, že jejich čin je důležitým milníkem na cestě k etablování islámské vlády. Vycházejí z představy, že musí přinést oběť, aby dopomohli islámu k vítězství, jsou připraveni se obětovat.

V druhé části se zabývám vybranou teroristickou sítí Al-Kajda, její historií, organizační strukturou, aktivitami. Je zde popsána osobnost Usámy bin Ladina v současné době nejhledanějšího teroristy světa. Popisuji zde aktivity spojené s využitím hlavně internetu, který slouží teroristům k vzájemné komunikaci, výměně zkušeností, předávání pokynů. Je zde zobrazeno použití internetu k náboru nových členů, jejich výcviku, k šíření jejich myšlenek, případně k vydávání prohlášení, šíření výhrůžek nebo jiných forem psychologického násilí.

Poslední kapitola je věnována protiteroristickým nástrojům Evropské Unie, se zaměřením na nejvýznamnější politické a právní nástroje, které jsou zde podrobně vylíčeny a nastíněny. Nastíněna je politická strategie EU směřující k potírání terorismu.

Ve své bakalářské práci jsem se zabýval problémem Islámský náboženských fanatiků, jestli jsou opravdu hrozbou pro Evropskou Unii. Po prostudování mnoha odborných knih, článků elektronických medií, je zřejmé, že tito lidé se opravdu nezastaví před ničím, bez jakýkoliv výčitek spáchají cokoliv. Taky je zřejmé, že se nabízí otázka co s nimi do budoucna, postačí nám pouhý boj proti terorismu a ochrana před ním, anebo bude nutné, začít řešit kořeny terorismu v muslimském světě.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Literární zdroje

1. BRZYBOHATÝ, M. *Terorismus I*. 1. vyd. Praha : Police history, 1999. 141 s. ISBN 80-902670-1-7.
2. CALEB, C. *Dějiny terorismu*. Přel. V. Faktor. 1. vyd. Praha : Práh, 2002. 183 s. ISBN 8072520636.
3. DE LA CORTE IBÁNĚZ, L. *Logika terorismu*. Přel. J. Novotná. 1. vyd. Praha : Academia, 2009. 321 s. ISBN 978-80-200-1724-6.
4. HÜBSCH, H. *Fanatičtí bojovníci ve jménu Alláha*. Přel. M. Macková. 1. vyd. Praha : Naše vojsko, 2002. 125 s. ISBN 80-206-0609-2.
5. PIKNA, B. *Mezinárodní terorismus a bezpečnost Evropské unie*. 1. vyd. Praha : Linde, 2006. 407 s. ISBN 80-7201-615-6.
6. POHLY, M., DURÁN, CH. *Usáma bin Ladin a mezinárodní terorismus*. Přel. J. Strážnický. 1. vyd. Brno : Jota, 2001. 124 s. ISBN 80-7217-153-4.
7. ŘEHÁK, D., FOLTIN, P., STOJAR, R. *Aspekty soudobého terorismu*, 1. vyd. Praha : Ministerstvo obrany, 2008. 143 s. ISBN 978-80-7278-443-1.
8. SPENCER, R. *Islám bez závoje*. Přel. P. Buksa. 1. vyd. Praha : Triton, 2006. 240 s. ISBN 80-7254-761-5.
9. ULFKOTTE, U. *Hrozba terorismu, islámisté a jejich síť*. Přel. P. Dvořáček. 1. vyd. Praha : Ikar, 2003. 272 s. ISBN 80-249-0162-5.
10. WEIMANN, G. *Terror on the Internet: The New Arena, the New Challenges*. 1st ed. Washington, DC: United States Institute of Peace Press, April 2006, 320 p.

Použité články

1. DANICS, Š., TUČEK L. Ideový a sociokulturní kontext sebevražedného útoku:proliferace mučednické subkultury, *Vojenské rozhledy*. Praha: 2009, roč. 18, č. 2, ISSN 1210-3292.
2. HAFEZ, Mohammed, M. Rationality, Culture, and Structure in the Making of Suicide Bombers: A Preliminary Theoretical Synthesis and Illustrative Case Study. In *Studies in Conflict and Terrorism*, 29:165-185, 2006.
3. HODNÝ, J. Islámisté online. *Vojenské rozhledy*. Praha: 2009, roč. 18, č. 2, ISSN 1210-3292.

Elektronické zdroje

1. ALKAJDA.CZ. *Organizační systém*. [online]. 2008. [cit. 2010-10-25]. Dostupné z WWW:<http://al-Kajda.7x.cz/organizacni-system.html>.
2. Budil, I. *Střet kultur a vzpoura proti modernitě*. [online] 2002. [cit.2009-11-21]. Dostupné z WWW: <http://www.blisty.cz/1981/1/1/art10754.html>.
3. EUROLEX. *Směrnice Evropského parlamentu a Rady o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz a financování terorismu*. [online]. 2005 [cit. 2009-11-21]. Dostupný z WWW: <http://eur-lex.europa.eu/lexuriserv/lexuriserv.do?uri=oj:l:2005:309:0015:01:cs:html>.
4. EUROPA.CZ. *Europol*. [online]. 2009. [cit. 2009-11-21]. Dostupné z WWW: http://europa.eu/agencies/pol_agencies/eurojust/index_cs.htm.
6. FOLTIN, P., ŘEHÁK, D. *Mezinárodní spolupráce v boji proti terorismu*. [online]. 2007. [cit. 2010-02-25]. Dostupné z WWW:<http://www.defenceandstrategy.eu/cs/aktualni-cislo-1-2007/clanky/mezinarodni-spoluprace-v-boji-proti-terorismu.html>.
7. KREJČÍ, O. *Kořeny terorismu*. [online]. 2008. [cit. 2009-10-25]. Dostupné z WWW:<http://www.blisty.cz/2008/3/26/art39739.html>.
8. MINISTERSTVO VNITRA ČR. *Definice pojmu terorismus*. [online]. 2009 [cit. 2010-03-25]. Dostupné z WWW: <http://www.mvcr.cz/clanek/definice-pojmu-terorismus.aspx>.
9. MOGHADAM, A. *Suicide Bombings in the Israeli-Palestinian Conflict: A Conceptual Framework. Studies in Conflict and Terrorism*. 26.2 (March/April 2003); fakta o osobnosti autora. Dostupné z WWW: http://belfercenter.ksg.harvard.edu/experts/804/assaf_moghadam.html.
10. PIKNA, B. *Přednáška na VŠ veřejné správy a mezinárodních vztahů*. [online]. 2008. [cit. 2009-10-25] Dostupné z WWW:http://www.polac.cz/eu/bp_eu.pdf.
11. SPECKHARD, Anne. *Sacred Terror: Insights into the Psychology of Religiously Motivated Terrorism in Radicalism; Christianity, Islam and Judaism between Constructive Activism and Destructive Fanaticism* USCIA, Antwerp Belgium (2006). Dostupné z WWW: <http://www.annespeckhard.com/articles.html>.
12. ÚŘEDNÍ VĚSTNÍK L 309. *Směrnice Rady EU*. [online]. 2002 [cit. 2010-02-25]. Dostupné z WWW: <http://eurlex.europa.eu/lexuriserv/lexuriserv.do?uri=celex:32002f0475:cs:html>.
13. ÚŘEDNÍ VĚSTNÍK L 64. *Směrnice Rady EU*. [online].: 2002. [cit. 2010-02-25]. Dostupné z WWW: <http://eurlex.europa.eu/lexuriserv/lexuriserv.do?uri=celex:32002f0475:cs:html>.

SEZNAM ZKRATEK

Apod. – a podobně

Europol - Evropský policejní úřad

Eurojust - Evropská jednotka pro justiční spolupráci

ETA- Baskická teroristická organizace

EU – Evropská Unie

RAF- Frakce rudé armády

USA – Spojené státy

Tzv. – tak zvané

SZBP – společná zahraniční a bezpečnostní politika

TREVI – Protiteroristická koordinační skupina

SLOVNÍK POJMŮ

al-Kajda – teroristická organizace

Alláh – muslimský Bůh

Džihád- náboženskou povinnost muslimů usilovat o obranu a rozšiřování islámu

Fatwa - forma nábožensko-právního prohlášení islámských duchovních, které zdůvodňuje či posvěcuje z náboženských pozic určité jednání či politiku.

Hadž – povinná pout' do Mekky

Hamás- Hnutí islámského odporu

Hizballáh - libanonská šiítská politická a militantní teroristická organizace

Imám - islámský duchovní

Islám - monoteistické abrahámovské náboženství

Islámismus – ideologie vycházející u Islámu

Kalašnikov – ruská útočná puška

Korán - Základní kniha islámu

Mohamed- prorok Islámu

Mudžáhid - muslim angažovaný a bojující v (ideologickém i fyzickém) boji – džihádu.

Sunnité - jsou muslimové, kteří po Mohamedově smrti uznali za nástupce Abú Bakra a oddělili se tak od šiitů

šíity- jsou ti muslimové, kteří za legitimní vůdce islámské obce považují jen potomky Muhammadovy rodiny v linii počínající jeho bratrancem a zetěm Alím ibn Abú Tálibem.

Taliban - radikální nábožensko-politická skupina

USS Cole- americký torpedoborec

Usáma bin Ladin – nejhledanější světový terorista

World Trade Center - Světové obchodní centrum

ABSTRAKT

PURKART M., Terorismus jako největší bezpečnostní hrozba Evropské Unie, Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2010. 62 s. Vedoucí práce: doc. Ing. Štefan Danics, Ph. D.

Klíčová slova: Terorismus, Korán, Islám, Islámismus, Džihád, Mudžáhid

V této bakalářské práci je zpracováván terorismus jako největší bezpečnostní hrozba členskými státy Evropské Unie. Přibližuje současný stav světového terorismu, se zaměřením na islámský náboženský terorismus představovaný hlavně organizací Al-Kajda. Zobrazuje i sociokulturní kontext tohoto terorismu, jeho ideologie, motivy. Přibližuje aktivity globální teroristické sítě, nastiňuje použití masmedií k propagaci jejich cílů, k vzájemné komunikaci, popisuje aktivity spojené s financováním, náborem nových členů a jejich výcvikem. Jsou zde zpracovány protiteroristické nástroje Evropské Unie se zaměřením na nejvýznamnější politické nástroje Evropské Unie.

ABSTRACT

PURKART, M.: *Terrorism as a most urgent fulmination of the European Union* :
Bachelor thesis.

České Budějovice : The College of European and Regional Studies, o. p. s., 2010.

62 p. Supervisor: doc. Ing. Štefan Danics, PhD.

Keywords: Terrorism, Koran, Islam, Islamism, Jihad, Mujahedin

In this Bachelor dissertation is treated terrorism as the biggest security threat to the member states of the European Union. It approximates current state of world's terrorism with a view to Islamic religious terrorism, mainly represented by Al-Qaida. The dissertation displays sociocultural context of this terrorism, its ideology and motives. It approximates activities of global terroristic net, outlines the use of mass media to promote their objectives, to mutual communication, describes activities related to funding, recruitment of new members and their training. There are treated here counterterrorism instruments of European Union with a view to the most significant political instruments of European Union.